

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**KENT MEYDANLARININ
FONKSİYONELLİKLERİ AÇISINDAN
İRDELENMESİ: İZMİR ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

MİNE ÇAÇTAŞ

İSTANBUL, 2016

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KENTSEL SİSTEMLER VE ULAŞTIRMA YÖNETİMİ YÜKSEK
LİSANS PROGRAMI**

**KENT MEYDANLARININ
FONKSİYONELLİKLERİ AÇISINDAN
İRDELENMESİ: İZMİR ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

MİNE ÇAÇTAŞ

Tez Danışmanı: Yrd. Doç Dr. NİLGÜN CAMKESEN

İSTANBUL, 2016

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KENTSEL SİSTEMLER VE ULAŞTIRMA YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

TezinAdı: Kent meydanlarının fonksiyonellikleri açısından irdelenmesi: İzmir örneği

Öğrencinin Adı Soyadı: Mine ÇAÇTAŞ

Tez Savunma Tarihi:12.01.2016

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

.....
Doç. Dr. Nafiz ARICA
Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

.....
Yrd. Doç. Dr. Aybike ÖNGEL
Program Koordinatörü

Bu tez tarafımızca okunmuş nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzalar

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Nilgün CAMKESEN

.....

Üye

Doç. Dr. Sırma TURGUT

.....

Üye

Yrd. Doç. Dr. Aybike ÖNGEL

.....

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın oluşumu sırasında bana destek olan kişileri burada anmak isterim; değerli eleştiri ve önerileriyle tezimin düzenlenmesi aşamasında bana yol gösteren hocam Yrd. Doç. Dr. Nilgün Camkesen'e, sadece bu çalışmanın araştırma ve yazım sürecinde değil, hayatım boyunca aldığım kararlar ve attığım her adımda yanımda olan canım annem Sema Çaçtaş babam Metin Çaçtaş'a, her kaprisimi çeken her defasında beni sakinleştirmeyi başaran ablam, değerlim Eda Çaçtaş'a, evlilik hazırlığı koşturmasında bana her türlü kolaylığı sağlayıp bana verdiği umut ve yapıcı destek için yol arkadaşım Ufuk Güven'e...

Destekleri ve katkıları için hepsine çok teşekkür ediyorum.

İzmir, 2016

Mine ÇAÇTAŞ

ÖZET

KENT MEYDANLARININ FONKSİYONELLİKLERİ AÇISINDAN İRDELENMESİ: İZMİR ÖRNEĞİ

Mine Çaçtaş

Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Nilgün CAMKESEN

Aralık, 2016, 52 Sayfa

Bir kentin odağında bulunan kamusal açık alan olan kent meydanlarının, kullanıcıları tarafından sahiplenilerek değerlendirilmesi sonucunda kent kimliğinin etkisi kaçınılmaz olmaktadır. Kentin fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel geçmişi ve etkileşimi kentlerin özgün kimliklerini ortaya çıkarmaktadır.

Bu çalışma ile, kent kimliğinin kent meydanlarının fonksiyonellikleri üzerindeki etkilerinin ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu noktada öncelikli olarak dünya kent meydanları St Peter's, Piazza Navona, Piazza De La Campo, Piazza Del Campidoglio, Piazza And Piazzetta, Popolo, Piazza Di Spagna başlıkları altında incelenmiştir. İyi örnek olarak incelenen dünya kent meydanlarına kıyasla Türkiye'de kent meydanlarının oluşumunda kent kimliği vurgusunun etkisini ölçmek için İzmir Kent meydanları ele alınmıştır. İzmir'de bulunan Konak Meydanı, Cumhuriyet Gündoğdu Meydanı ve Basmame-Montrö-Lozan Meydanları *konumları, kullanım yoğunlukları, kullanım amaçları, tarihsel süreçleri, geçirdikleri değişimler ve günümüzde kullanım biçimleri* şeklinde başlıklar altında araştırma mekanları olarak değerlendirme kapsamına alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kent Kimliği, Meydan, İzmir

ABSTRACT

EXAMINING THE CITY SQUARES IN THE MANNER OF THEIR FUNCTIONALITIES: İZMİR EXAMPLE

Mine Çaçaş

Urban Systems and Transportation

Supervisors: Ass.Prof. Nilgün CAMKESEN

Dec,2016, 52 Pages

The identity of a city's influence is inevitable for the city squares which are open public spaces, located in focused areas resulted from being accepted and benefited by the users. The original identities of cities are revealed by the interaction of the physical, social and cultural past.

With this study, it will be aimed to point out the effects of the city identities over city squares' functionalities. Eventually, at this point, the world's city squares were examined such as St Peter's, Piazza Navona, Piazza De La Campo, Piazza Del Campidoglio, Piazza And Piazzetta, Popolo and Piazza Di Spagna. İzmir's city squares were selected to find out the effects of the city identity in forming the city squares in Turkey while considering fine examples of the world's town squares. Konak Square, Cumhuriyet Gündoğdu Square, and Basmane-Montrö-Lozan Squares are the research fields taken into consideration in the manner of evaluating their locations, usage densities, usage purposes, and present usage formats.

Key Words: City, City Identity, Square, İzmir

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER.....	xii
1. GİRİŞ	1
1.1 ÇALIŞMANIN AMACI	1
1.2 ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE SINIRLARI	3
1.3 ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ	3
2. KENT VE KENT KİMLİĞİ	4
2.1 KENT NEDİR?	4
2.2 KENT KİMLİĞİ NEDİR?	5
2.2.1 Kent İmgesi	8
2.2.2 Kentsel Kimlik Oluşumu ve Değişimi	8
3. MEYDANLAR	10
3.1	10
3.2 MEYDANLARIN TARİHSEL SÜRECİ.....	10
3.3 MEYDANLARIN ÖNEMİ	14
3.4 MEYDANLARIN İŞLEVSEL ÖZELLİKLERİ	15
3.5 MEYDANLARIN BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ	17
3.6 KENT MEYDANI İLE KENT KİMLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	18
4. DÜNYA MEYDANLARI.....	19
4.1 SAN PİETRO MEYDANI / AZİZ PETRUS / ST PETER'S,ROMA.....	20
4.2 NAVONA MEYDANI / PIAZZA NAVONA, ROMA	21
4.3CAMPO MEYDANI / PIAZZA DE LA CAMPO, SIENA	22
4.4 CAPİTOL MEYDANI / PIAZZA DEL CAMPIDOGLİO,	23
4.5 SAN MARCO MEYDANI / PIAZZA AND PIAZZETTA	24
4.6 POPOLO MEYDANI	25
4.7 İSPANYOL MERDİVENLERİ / PIAZZA Dİ SPAGNA	25
5. İZMİR MEYDANLARI	27
5.1 İZMİR'İN TARİHİ	28
5.2 KONAK MEYDANI.....	29
5.2.1 Tarihi	29
5.2.2 Ulaşılabilirlik	31

5.2.3 Kullanım yoğunluğu ve çeşitliliği	31
5.2.4 Sınırların ve girişlerin tanımlılığı.....	33
5.2.5 Tipolojik analizi	34
5.2.6 İşlev çeşitliliği.....	36
5.3 CUMHURİYET MEYDANI	36
5.4 GÜNDOĞDU MEYDANI	37
5.5 BASMANE-MONTRÖ-LOZAN MEYDANLARI	38
6. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME	41
KAYNAKÇA.....	43

ŞEKİLLER

Şekil 4.1: San Pietro Meydanı.....	21
Şekil 4.2: San Pietro Bazilikası ve Obeliks.....	21
Şekil 4.3: San Pietro Meydanı.....	22
Şekil 4.4: San Pietro Meydanı.....	22
Şekil 4.5: Navona Meydanı.....	24
Şekil 4.6: Navona Meydanı çeşmeleri.....	24
Şekil 4.7: Navona Meydanı.....	24
Şekil 4.8: Campo Meydanı	25
Şekil 4.9: Campo Meydanı.....	25
Şekil 4.10: Campo Meydanı.....	26
Şekil 4.11: Capitol Meydanı.....	27
Şekil 4.12: Capitol Meydanı.....	27
Şekil 4.13: Capitol Meydanı.....	28
Şekil 4.14: San Marco Meydanı.....	29
Şekil 4.15: San Marco Meydanı.....	29
Şekil 4.16: Popolo Meydanı.....	31
Şekil 4.17: İspanyol Merdivenleri.....	32
Şekil 5.1: Meydanların konumları.....	33
Şekil 5.2: 1922 İzmir yangınının denizden görünümü.....	34
Şekil 5.3: Konak Meydanı ve Çevresel İlişkileri.....	35
Şekil 5.4: Konak Meydanı 1950 öncesi.....	36
Şekil 5.5: Konak Meydanı 1950 öncesi.....	37
Şekil 5.6: Konak Meydanı 1950 sonrası.....	37
Şekil 5.7: Deniz Ulaşım Ağı.....	38
Şekil 5.8: Otobüs Durakları.....	38
Şekil 5.9: Metro Ulaşım Ağı.....	39
Şekil 5.10: Konak Meydanı, 2015.....	40
Şekil 5.11: Konak Meydanı Simge Yapıları.....	41
Şekil 5.12: Cumhuriyet Meydanı, 1930.....	43
Şekil 5.13: Cumhuriyet Meydanı, 2015.....	43

Şekil 5.14: Gündoğdu Meydanı, 2015.....	44
Şekil 5.15: Basmane Meydanı.....	45
Şekil 5.16: Montrö Meydanı.....	45

1. GİRİŞ

1.1 ÇALIŞMANIN AMACI

Dünden bugüne kamusal açık alanlar, en yaygın kullanım alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel yaşamda öncelikle tercih edilen ve ihtiyaç duyulan kullanımların bir arada bulunmasından ötürü kamusal açık alanların şekillenmesi de oldukça önemlidir. Değişen teknolojik, kültürel, ekonomik ve sosyal gelişmeler kentleri ve kent parçalarını farklı niteliklerde değiştirerek biçimlenmesini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla bu tür değişim ve gelişmeler kentlerin toplumsal yapılarındaki dönüşümlerin yaşanmasını da kaçınılmaz kılmaktadır.

Hızlı kentleşme ile birlikte ortaya çıkan kontrolsüz nüfus artışı sonucu yaşanan ekonomik ihtiyaçlara paralel olarak sosyal bir takım değişiklikler mevcut kentsel yapının bozulmasına ve çözülmesine neden olmuştur. Bu çözülme kent imgesi olarak tanımlanan kent meydanlarının özgünlüğünü kaybetmesine sebep olmuştur. Bunun yanında kent sokaklarının yok oluşu ile kentlilik, kentli olma değerleri, geleneklerinin unutulması ya da farklılaşması sonucu kimliksiz ve benzer niteliklerde mekanları ortaya çıkmıştır.

Binalar, Jacobs 1961'de dediği gibi kent estetiğinin çok önemli unsurlarıdır ama kenti kent yapan binalardan ziyade park, sokak ve meydan gibi kentin kamusal açık alanlarıdır. Kentleri fark edilir yapan, özgünlük katan ve kimlik kazandığı yerler, kamusal açık alanlardır. Bilsel 1999'da toplumsal hafızanın algılanmasıyla ortaya çıkan ve yaşanan sürecin kent kimliği olduğu vurgulamaktadır. Bilsel, kent kimliği kavramının kentsel imge ile karıştırıldığından bahisle kentsel imgeyi, kentsel görünümün tasarımı, mimari nitelikleri ile bir kentin bir insanda bıraktığı genel izlenimler olarak tariflenmektedir. Oysa kimlik kendine özgü olma durumu ile ifade edilmekte ve teklik, özgünlük anlamında kullanılmaktadır (Prohansky ve ark. 1983). Her insanın kendine ait özellikleri, kimliği ve kişiliği olduğu gibi kentlerin de kendilerine ait kimlik ve kişilikleri vardır (Sağsöz ve Zorlu 1996). Bu bağlamda kent kimliği; kent imgesini etkileyen, her kentte farklı ölçek ve yorumlarla kendine özgü

nitelikler taşıyan, fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, tarihsel ve biçimsel faktörlerle şekillenen, kentliler ve onların yaşam biçimlerinin oluşturduğu, sürekli gelişen ve sürdürülebilir kent kavramını yaşatan, geçmişten geleceğe uzanan büyük bir sürecin ortaya çıkarttığı anlam yüklü bütünlüktür (Çöl 1998, Tekeli 1990, Lynch 1960).

Bir kentin tarihi, kültürel değerleri, yerel örf ve adetleri, yaşam şekli, coğrafyası, jeopolitik konumu, bitki örtüsü, toprak kalitesi, yaşanan tüm evreleri, ekonomik yapısı, etnik kökeni, barındırdığı canlı türleri, geçirdiği işgaller ve savaşlar, depremler gibi bir çok durum kent kimliğini oluşturmada etken olabilmektedir. Böylelikle kent birçok etken ile değişebilmekte olup kendine has özellikler kazanmaktadır (Kaypak 2010, Önem ve Kılınçaslan 2005, Suher ve ark. 1996, Ocakçı ve Southworth 1995, Ocakçı 1994, Lynch 1960).

Kentin kimliğini sadece yapı ve yapısal mimari değerinde veya doğal çevrenin sunduğu özelliklerde aramaya çalışmak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Bu değerlerin yanında kentin içinde geçirilen yaşam deneyimlerini de katarsak ancak o zaman kent kimliği bir anlam ve değer kazanmaktadır. Bu da “kültür” ve “gelenek” kavramlarının da kent kimliğinin tanınmasında önemli olduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda kamusal açık alan olan meydanlar değerlendirilirken gözetilmesi gereken çok önemli konu, meydanın kullanıcılarında bir yer ve aidiyet duygusu oluşturma durumudur. Bir “yer”e ait olma duygusu insanların çok önemli bir gereksinmesi olup, bu duygunun yaşanarak gerçekleşmesi; o yerin kendine özgü ve kullanıcıları tarafından sahiplenilen coğrafi, tarihsel, toplumsal ve özellikle estetik özelliklerinin oluşturduğu alan karakterine bağlıdır.

Çalışmada temel olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

- a.Kent kimliğinin, karakterinin; kentin doğal, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve yapılaşmış çevresinin mekansal öğelerinin, kamusal açık alan olan kent meydanlarının biçimlenmesine oluşmasına olan etkisi nedir?
- b.Kent meydanlarının kullanıcılarında aidiyetlik oluşturmak için salt kent kimliği ile bütünleşen tamamlayıcı meydanlar yeterli midir?

c.İzmir kent meydanlarının biçimlenmesinde kent kimliğinin etkisi nedir?

1.2 ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE SINIRLARI

Tez kapsamında kent kimliği ile meydanların etkilendiği unsurlar ve birbirini nasıl etkiledikleri incelenmiştir. Bu noktada, oluşan kent meydanlarına yaratılmak istenen kimlikleri doğrultusunda sürdürülebilirliği kapsamı irdelenmiştir. Dünya Meydanları ile pilot bölge seçilen İzmir Kent Meydanları karşılaştırılmıştır.

1.3 ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada, bilgi toplama aşamasında yerli ve yabancı literatür araştırması yapılmış ve daha önce yapılmış olan tez çalışmaları taranmıştır. Günümüzün önemli iletişim araçlarından biri haline gelen internet ortamından da konuyla ilgili medya taramasına gidilerek, makale ve röportajlardan yararlanılmış olup, görsel analiz (fotoğraflar, haritalar ve kişisel gözlemler) ve değerlendirme yapılmıştır.

2. KENT KİMLİĞİ

2.1 KENT NEDİR?

Kent, uygarlıkların doğuşu sonucu ortaya çıkan birlikte yaşam isteğinin doğurduğu gereksinimlerin karşılandığı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kent kavramını Ruşen (2002, s.105)“İnsanlar bir uzam (mekân), bir toprak parçası üzerinde yaşarlar. İnsanların yaşamlarını sürdürdükleri bu mekan parçasına kent ya da köy adı verilir” şeklinde tanımlamıştır Ruşen (1980, s.145). “Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi” olarak tanımlanmaktadır. Buna karşın Tümertekin(1998, s.76) da kenti, "insanın doğayı en fazla değiştirdiği yer" olarak tariflemiştir.

Toplulukların bir arada yaşamaya geçmeleri neticesinde doğaya müdahale kaçınılmaz bir şekilde başlamıştır. Bu müdahale, insanların ihtiyaçları, savunma ve yaşam koşullarına uyum sağlama gereksinimleri ve sosyo-ekonomik durumları ile şekillenerek, politik etkenlerden etkilenen ve estetik görünme kaygısıyla değişiklikler sonucu biçimlenen kentsel olgular kent kavramını betimlemektedir.

Hasol'un (1988, s.288) bir yerin kent olabilmesi için, "o birimde tarım dışı üretim ağırlık kazanmalı, üretim araçları ve dolayısıyla nüfus bu çevrede yoğunlaşmalı, bir örnek olmamalı ve bütünleşme dereceleri yükselmiş olmalıdır" şeklinde tariflemektedir. Bu tariften de görüldüğü gibi 'Bir örnek olmamalı' ifadesi ile kentlerin özgün olma durumlarına vurgu yapılarak, kimlik kavramının önemi ortaya konmuştur.

Kent kavramına getirilen tanımlardan yola çıkarak kentin; üretim, dağıtım ve tüketim işlevleri kapsamında yoğunluk gösteren, sosyo-ekonomik ve kültürel taleplerle şekillenen, bir yerleşme türü olduğu söylenebilir. Ancak kent sadece içerisinde yaşayanların ihtiyaçlarına cevap veren kullanımlardan ve etkinliklerden oluşmamaktadır. Yaşayanın kenti sahiplenmesi, kendini kente ait hissedip bağlanması için kentin, doğayla bütünleşen çevreleri ve korunmuş kültürel tarihi mirası olmalıdır.

2.2 KENT KİMLİĞİ NEDİR?

“Kimlik; doğadaki herhangi bir canlıyı veya objeyi başka canlı veya objeden ayıran, öncelikle onun görsel, işitsel vb. diğer duyularla algılanan, kendine özgü olma durumudur” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu noktada kimliği tanımlarken sahip olduğu özellikler dışında olmayanlarında önem kazandığı ve kıyaslama yapıldığında standartlaşmanın tektip olmanın tersine kendine özgü özellikleriyle algılanıyor olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. O halde insanların yarattığı kentlerinde toplumlar gibi kimlikleri vardır, kullanıcıları ve onların faaliyetleri ile şekillenirler (Erenoğlu 1998, s.22).

Lynch (1973, s.21) kimlik kavramının, “sonradan edinilebilen veya yapay olarak ortaya çıkabilecek bir vasıf olmadığını ancak; geçmişe dönük bir denemenin yapıldığı güne gelinceye dek içinden geçilen sürecin, ne verdiği, nasıl bir kültüre sahip olduğu, ne kadar doymuş olduğuyla ilişkili bir dönemin sonucu ortaya çıkan bir yapı” olduğunu belirtmiştir. Dinamik bir yapıya sahip olan kimliğin farklı kültürel birikimlerle şekillenerek günümüzdeki yapısına uyum sağlayarak gelişen bir sistem olduğu görülmektedir.

Kenti dolduran binaların, sokakların, heykellerin, araçların hatta insanların kendi görsel karakterleri ve kimliği vardır. Kent kimliği bütün bunların bütünleşmesi sonucunda ortaya çıkar. Kentsel kimlik karmaşık bir yapıya sahip olmasına rağmen kentlerin belirgin, öne çıkan özellikleri bu kentlerin kentsel kimlikleri için belirleyici olmaktadır.

Doğal çevreden kaynaklanan kimlik öğeleri kentin doğal çevre verileri ile ilgilidir. Doğal çevre verilerini topografik durum, iklim koşulları, su ögesi, bitki örtüsü, jeolojik durum ve genel konum oluşturur. Bu faktörlerin farklılığı, kentleri birbirinden ayırır, tanımlar, özgün kılar ve kente kimlik verir (Önem ve Kılınçaslan 2005, s.56). Hacıhasanoğlu (1995)’da kentlerin coğrafi ve iklimsel özelliklerinin kimlik belirleyicisi olduğunu ifade etmektedir. Örnek olarak; İstanbul’un boğazı ile, Venedik’in kanalları ile, Londra’nın sisi ile tanınması verilebilir. Kentlerin coğrafi ve fiziksel özelliklerinin yanı sıra kentin silüetini belirleyicisi olan yapılar veya anıtsal yapılar da kentlerin

kimlikleri haline gelmiştir. Buna örnek olarak New York, Manhattan gökdelenleri; Moskova, Kremlin Sarayı; İstanbul, camileri; Paris, Eiffel Kulesi verilebilir.

Farklı ölçeklerde benzer özelliklere sahip olan kentler bünyelerinde değişik kimlik özellikleri barındırırken, farklı özellikler gösteren kentlerde de aynı kimlik karakterleri gözlemlenebilir. Bu benzerlik veya farklılıklar insanların belleklerinde yarattıkları algıyla alakalıdır. Norberg-Schulz(1979) ise her mekanın farklı bir ruha sahip olduğunu vurgulayarak, yerin kimliğinin de aslında zorunluluklardan ortaya çıktığını öne sürmektedir.

Bir kenti diğer kentlerden ayıran en önemli özellik, o kentin kendine ait bir karaktere sahip olmasıdır. Bu karakter, üzerine yerleştiği coğrafyadan içinde barındırdığı insanlara kadar uzanan bir ağın içinde zamanla gelişir ve o kentin etiketi haline gelir. Etiket, o kentin kimliğidir ve bir kente ilk defa gittiğimizde algıladığımız ya da zamanla belleğimizde oluşan izlerdir.

Kent, kullanıcılarının gereksinimleri yani en çok içinde yaşayan insanlar tarafından şekillendirilir. Kimlik oluşturulmasında doğal öğelerin yanında, aile yapısı, dil-din farklılıkları, alışkanlıklar gibi kültürel etkenler de önemlidir.

Tarımdaki makineleşme ile tarımsal nüfusun bir bölümü kentlere göç etmiş ve kentleşmeyi hızlandırmıştır. Sanayileşme sonucu ile aile yapısı değişmiş, gelenek ve görenekler değişmiştir (Tezcan 1984, s.43). Sosyo- ekonomik gelişmelere bağlı olarak kentlerin farklı ekonomik yapıları ve buna bağlı olarak farklı gelişmişlik düzeyleri mevcuttur, buda kentlerin farklı kimlik elemanlarına sahip olması sonucunu doğurmuştur.

Sonuç olarak; kentlerin kimliğini kentliler ve onların yaşam biçimleri oluşturur. Süreç içerisinde, kent kimliği birden çok kimlik bileşenin bütünleşmesiyle oluşur. Fiziksel, tarihsel, sosyal, kültürel ve biçimsel faktörler kent kimliğini doğrudan etkileyen öğelerdir. Topografya, iklim ve coğrafi özellikler bir kentin oluşumu sırasında ki yer seçimini etkiler ve buda kentin kendine has olma durumunu doğurur. Dolayısıyla kent

oluşumunda insan etkisinin yanı sıra fiziksel doğal yapı özelliklerinin önemi büyüktür. Toplumsal yapı, ekonomik yapı, siyasal yapı ve nüfus hareketleri gibi faktörlerin etkileşimi kentin sosyal kimliğini oluşturur. Kültür ise bir toplumun hayat biçimidir (Aktaran 1999). Zaman içerisinde ortaya çıkan farklı kültür katmanlarının birikimi ile kent kimliği şekillenir ve bu doğrultuda gelişir. Kentlerin tarihsel gelişimi, kuruluş nedenleri, günümüze kadar geçirilen idari, politik, dini değişim süreçleri doğal olarak tasarımı, kentin formunu ve buna bağlı olarak kimliğini etkilemektedir. Tarih boyunca tüm kentler belli bir biçim kazanmış ve gelişmelerini bu doğrultuda gerçekleştirmişlerdir. Bazı kentler yapılanmalarını, mekanlarının konumlanmasını ve kentin gelişimini belli geometrik formlara (kare, dikdörtgen, yuvarlak, ızgara) göre tasarlamışlardır. Bazıları ise buldukları doğal şartların zorunluluğunu kendilerine kimlik olarak kazanmışlardır. Su kenarında ya da bir tepede yerleşip yayılmış ve belli mekanlar ile anılarak kenti onların etrafında oluşturmuşlardır. Bu faktörlerin birleşimiyle kentler bazen zorunlu bazende isteyerek belli kimlikler kazanmışlardır.

2.2.1 Kent İmgesi

Kentsel kimliğin bileşeni olan kent imgesi (imajı), çevre ile insan arasındaki karşılıklı ilişkinin sonucu ortaya çıkan verilerin algılanmasıdır ve bireysel algılanma sonucunda değişim gösterebilir. Bireyin kente veya kentin bir parçasına yüklediği anlam ve hissettikleri imgeyi oluşturur. Algılama bireyin birikim ve deneyimleri oranında değiştiği için kent imgesi de kişiden kişiye değişebilir. Kent imgesi kentin kişiliğinin bireyler tarafından algılandığı biçimdir.

Kısaca bir kent yaşantısına ortak olan insanın kafasında o kente yönelik oluşan izlenimlerin bütünü 'kentsel imgedir'. İnsan çevreden bir takım beklentiler içerisindedir. Kentin ona sundukları bu beklentilere cevap verdiği ölçüde o kente yönelik izlenimi olumlu olacaktır. Gökdelenlerle kuşatılmış bir kent bir birey için boğucu, can sıkıcı bir diğeri için cazip ve güzel olarak değerlendirilebilir. Bu noktada beklentiler doğrultusunda aynı kentte farklı yorumların ortaya çıkmasına neden olur. Bireysel algılamanın ve beklentinin önem kazandığı bu noktada; aynı kent, iki ayrı insan için birbirinin tersi iki farklı kentsel imge yorumunu barındırabilir.

Sonuç olarak; kenti oluşturan her bir bileşen (yol, cadde, meydan, yapılar, kent mobilyaları, vb.) kent imajı üzerinde etkilidir. Bu bileşenler birbirleri ile bir bütünlük arz ettikleri ölçüde kentsel imgeyi güçlendirirler. Bu bileşenlerin uyumsuzlukları ise kentin ve kentsel imgenin algılanmasını güçleştirmekle birlikte kent kimliğini de olumsuz yönde etkiler. Kente yönelik geliştirilen sahiplenme duygusunu azaltır.

2.2.2 Kentsel Kimlik Oluşumu ve Değişimi

Çöl (1998, s.20) kent kimliği kavramını “Kentlerin; farklı insan kaynaklarından oluşması, farklı alt bölgelere sahip olması (Mahalleler, alışveriş merkezi, eğlence, dinlenme, spor, eğitim, sağlık, konaklama merkezi, tarihsel, yönetsel, dinsel merkez, savunma merkezi), farklı fiziksel özelliklere sahip olması, farklı geçmişe sahip olması sonucu, her kentin kimlik oluşumu ortaya çıkmıştır. Kent kimliği kavramı bu oluşumların farklılığından, ya da farkın fark edilmesinden ortaya çıkmıştır.

Zaman içinde sadece form endişesiyle oluşturulan kentsel doku insan ve kent arasındaki bağı koparmaktadır. Kent mekanları tarih boyunca farklı zamanlarda tekrar tekrar biçimlenmiştir. Bunun sebebi de kullanıcıların farklı ihtiyaçlarının olmasıdır. Savunma amaçlı yapılan surlar, dinin etkisi ile simge olan anıtsal karakterler, doğal kaynakların dağılımı, yönetim sistemi, ekonomik yapı gibi ilkeler kentsel kimlik oluşumunu etkilemiştir. Ancak aynı bölgesel özelliklere sahip olan kentler sosyo-ekonomik ve kültürel koşulları nedeniyle farklı yorumlanarak farklı kişilikler gösterebilmektedir.

Lynch’e göre (1960), hiçbir şey kendi başına algılanmaz, çevresiyle, kendisini doğuran olaylar zinciriyle, geçmiş yasantıların anısıyla ilintili olarak algılanır. Her yurttasın, oturduğu kentin bir yeriyle uzun süren ilişkisi olur, o kentle ilgili imgesi anılar ve anlamlarla yüklüdür. Kent sadece birbirleriyle büyük farklılıklar gösteren çeşitli sınıflardan gelen, çok farklı kişilikteki milyonlarca insanın algıladığı ve belki de zevk aldığı bir nesne değil, aynı zamanda kendilerine özgü nedenlerle kentin yapısını sürekli değiştiren inşaatçıların da ürünüdür. Kentin genel hatları bir süre değişiklik göstermese de ayrıntılar sürekli değişir.

3. MEYDANLAR

3.1 MEYDAN KAVRAMI

Meydanın sözlük anlamı geniş, düz ve açık alan olarak geçer. Meydan anlamolarak ispanyolca “plaza” ve İtalyanca “piazza” kelimeleri gibi, açık mekan ya da genişletilmiş sokak anlamına gelen Latince “platea” kelimesinden türese de, İngilizce “square” kelimesinin tanımladığı biçimde sınırları yapılarla belirlenmiş, tanımlı mekanlar için de meydan tanımı kullanılmaktadır. Ayrıca meydanlar, fiziksel olarak dolu ve boşlardan oluşan bir yerleşme dokusunun içinde genişlemiş boşluklar olarak da tanımlanabilir (Eyüce2000).

Toplumun fiziksel ve kültürel ihtiyaçlarıyla şekillenen meydanlar, kentin oluşum sürecinde önemli bir role sahiptir. Meydanlar, kullanıcıların ortak değerleriyle oluşan ve doğal yerleşim şartlarına uyum sağlayarak kendiliğinden meydana gelen ya da kentin yeni oluşumu sürecinde merkez konumunda başlama noktası olarak seçilen, düzgün geometrik biçimlerden oluşan genişlemiş boşluklardır.

Meydanlar, insanların karşılıklı iletişimde oldukları, aidiyetlik duygusu kazandıran, kentin özgün sembelleri ile sınırları çizilmiş, tarihi yada mimari bir odak noktasını işaret eden kentsel ortak mekanlardır. Meydanlar farklı kültürlerde ki insanları bütünleştirici özelliktedir. Şehir halkının şehrin karmaşasından kopup soluklandıkları, bir arada olma ve bireylerin kendini ifade etmesine olanak tanıyan, çok sesliliği barındıran, insanlara sürekli ve yönlendirilmiş bir hareket düzeninden çok, durma olanağı veren ve dinlenme imkanı sağlayarak hareketliliği zorlamayan kentin merkez konumunda olan alanlardır.

Meydanlar tarih boyunca önemli olaylara tanıklık eden ve sahip olduğu fonksiyonlara göre kente kimlik kazandıran ve kent merkezi olarak anılan alanlardır. Kentin fiziksel ve kültürel özelliklerine, hinterlandına ve kullanım amaçlarına göre şekil almışlardır.

Bir kent; açık bir alanın etrafında kamu binaları yadatarihî binaların gruplaşması sonucunda sınırları çizilmiş, kontrollü, savunması kolay, belli bir kompozisyonu olan, algılanabilir odak noktası yaratılan yada varolan alanlar olarak oluşturulmuştur. Yer

aldığı toplumun kültürünü, inançlarını ve değerlerini yansıtan, toplumsal değişimlerin ortaya konduğu alanlardır (Uçak 2000, s.76).

Bir kent meydanı, kentsel doku içinde kentin oluşumunda merkez olarak kabul gören yapılarla çevrilerek sınırları belirlenmiş boşluklardır. Bu boşluğu çevreleyen, bu alanın tanımlanmasını sağlayan öğeler binalar olabildiği gibi kıyı şeridi, yol şeridi, bir dikilitaş, bir saat kulesi, ağaçlar, çeşmeler, heykeller de olabilir. Bir meydan kendine has olma durumunu bu öğelere borçludur.

Meydanlar kentin en dikkat çekici, ihtişamlı yerleridir. Yaşanan zamanın izlerini taşıyan alanlardır. Örneğin İtalya'da gösterişli, zengin meydanların oluşmasında Akdeniz ikliminin, insanların dışarı kültürünün olmasının, gezmeye eğlenceye düşkün bir toplum olmasının etkisi büyüktür. Florence gibi kentlerde resmi geçit törenleri ve benzeri halk etkinlikleri meydanların ve sokakların tasarımındaki gelişmede etkindir. İngiltere gibi iklim olarak daha soğuk olan kuzey bölgelerinde ise kapalı atriumlar, arkatlar, caddeler ve resmi yapılar önemlidir. Önemli olan meydanların bir yerlerdeki örneklere benzer olması değil kendi iç dinamikleriyle oluşan, meydan olgusunu yansıtan özgün meydanlar olmasıdır (Moughtin 2003).

Yerleşim alanlarının odak noktasında olan meydanlar; insanların toplandığı, buluştuğu, eğlendiği kamusal açık alanlardır. Bir kentin fiziksel ve sosyal yapısı hakkında fikir yürütebilmek için meydanları tanımak yeterlidir. Meydanlar tarih boyunca kentin politik, ekonomik, dini ve kültürel yapısına göre belirli bir şekil kazanmış ve gelişme göstermiştir. Bazı meydanlar günün her saati hareketli yaşar, bazıları da tarihinde acılara tanıklık etmesi yada fiziksel konumu gereğince farklı işlevlere hizmet eder. Bu farklılıklar meydanların biçimlenmesini ve çeşitlenmesini sağlar.

3.2 MEYDANLARIN TARİHSEL SÜRECİ

Kent meydanları tarih boyunca farklı medeniyetlere hizmet etmiş, döneminin siyasi şartlarına göre biçimlenmiş, birbirinden farklı tiplerde tasarlanmış ve kullanılmıştır. Meydanlar, Eski Yunan, Roma, Rönesans ve sonraki dönemlerde kentlerin kültürlerini, gelişmişliklerini simgelemişlerdir. Ortaçağ kentlerinde ise, toplanma alanları olarak günümüz işlevlerine daha yakın biçimde hizmet etmişlerdir. Kültürel ve ticari faaliyetlerin yapıldığı bu alanlar ortak bir kimliğin oluşmasını da sağlamıştır (Souici ve Kılınçaslan 2005).

İlk çağlarda görkemli tapınaklar ve saraylar kentlerin temel öğeleri olmuş fakat işlev ve savunma açısından değerlendirildiğinde meydan olma yolunda gerekli görevi üstlenememişlerdir. İlk kent meydanı olarak tanımlanan agora, Antik Yunan kentlerinde geniş bir yol olan ve dini, ticari, politik tüm faaliyetlerin gerçekleştiği halka ait geniş açık alanlar olarak kullanılmıştır. Bütün yolların kendisine çıktığı geometrik bir merkez niteliğinde olan agoralar mekansal bir düzen kazanamamış, bir kürsü ve oturma yerleri ile biçimlenmiş ve siyasi yaşamın burada şekillenmesinde etkili olmuştur. Kentin coğrafi merkezinde yer alan agoralar, çarşı, iş ve siyasal yaşamın merkezi olarak konumlanmıştır. Tiyatro, stadyum gibi kamusal mekanlar ile çevrili ancak sınırları kesin tanımlanamamıştır. Mekanın fiziksel anlamdaki denetimsizliliği vatandaşların kullanımına yansımış, herhangi bir kısıtlama olmaksızın girebildikleri özgür ve demokratik alanlar olarak ortaya çıkmışlardır.

Roma dönemine gelindiğinde ise kent meydanı “forum” adıyla tanımlanmıştır. Roma kültüründeki düzen ve disiplin sayesinde agora tamamen yapılarla çevrelenmiş ve daha tanımlı bir mekan haline dönüşmüştür. Antik Roma döneminde ibadet ve adalet yönetiminin merkezi olan forumda, geometri ve simetri egemen olmuştur. Kolonlar, merdivenler, heykeller ve havuzlar gibi mimari öğelerle çevrelenmiştir. Bireysel ilişkilerin gerçekleştirildiği bir açık alan görevi üstlenmek dışında kendisini çevreleyen öğelerin mimari ve otorite değerlerinin vurgulanarak algılanmasını sağlamıştır. Yunan mimarisinin aksine Roma meydanları kente mimari görkem kazandırmıştır.

Rönesans döneminde kentin bütünü veya parçaları bir plana göre tasarlanmıştır. Genelde uygulanan dairesel plan, her şeyden önce askeri amaçlara cevap vermiştir. Geometrik bir merkezden çevreye yayılan yollar olarak düşünülmüştür (Sala 2009, s.41). Çağdaş bilim ve sanatın temellerinin atıldığı rönesans döneminde metrik düzen, simetri ve bir aksa bağlı geometrik düzen ile oluşan kentler kralların saygınlık ve gücünü tanımlayan bir düzenleme içinde, otoriteyi simgeleyen yapılar yani saray bahçeleri ile kuşatılmaktadır. Bu dönemde yollar, ışınsal olarak merkezden çevredeki otorite yani prestij yapılarına doğru yönelmiştir.

Barok dönemine gelindiğinde geniş bulvar ve vistalar kentsel mekanın dahabelirgin öğeleri haline gelmiştir. Baroğun merkezi vurgulayan niteliği radyal yoldüzenleri ile kentsel dokuya yansımış, yol, döşeme, süsleme biçimindeki abartı altındönemini yaşamıştır (Erdoğan 2006, s.58). Bu dönem görkemli ve gösterişli meydanları insanda estetik duygular uyandırmıştır. Kent seyredilmek için oluşturulmuş hissi yaratılmış, dönemin siyasal etkilerinden dolayı, kentin prestiji mutlaka ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Barok şehir planlamasının en belirgin özelliği, aksel yolların görkemli meydanlarla sonuçlanmasıdır. Saray merkez olarak seçilmiş ve buna bağlı olarak yollar ışınsal olarak şekillenmiştir.

İslam kentleri ise dinsel bakış açısıyla yorumlanmış, kent cami veya külliye etrafında toplanmış ve sosyal yaşam mekanları sınırlandırılmıştır. Cami yalnızca namaz kılmak için değil günlük işlerin yürütüldüğü, pazarın kurulduğu, insanların birbirinden haber almak için toplandığı alanlar olmuştur. Bu da kent meydanlarının açık ve belli bir şekli olmayan alanlar şeklinde biçimlenmesine sebep olmuştur.

Endüstri Devrimi ile Avrupa'daki tüm kentler günün gereklerine uygun olarak yeniden şekillenmiştir. Endüstri devrimi ekonomik yapıyı, buna paralel olarak da sosyal yapıyı değiştirmiştir. Endüstri devrimiyle birliktemalın ve bununla bağlantılı olarak talebin farklılaşması, üretim sistemlerindeki değişimine, dolayısıyla farklı niteliklerde iş gücünün gereksinimine neden olmuştur (Tayşi 2006, s.43).

Kentlerin gelişmesiyle doğru orantılı büyüyen meydanlar, yoğun iş yaşamı ve beraberinde oluşan yoğun araç trafiği ile kent dokusu içinde sıkışıp kalmıştır. Mekansal darlık sebebiyle bu açık alanlara olumsuz müdahaleler yapılmış ve işlevlerini yerine getirememişlerdir.

3.2 MEYDANLARIN ÖNEMİ

İlk kentsel açık alan olarak ortaya çıkan meydanlar, geçmişle gelecek arasında bağlantı kuran kültürel ortamlardır. Meydanlar tarih boyunca yaşamın en yaygın kullanım alanı olmuş, kentin karakterinin ve kent kültürünün oluşumunda önemli rol oynamışlardır.

Meydanlar farklı kültürlerdeki bireylerin bir araya geldiği ve yaya kullanımının ağırlıkta olduğu, toplumun toplanma, eğlenme, spor yapma, tören düzenleme ve katılma, pazar yeri gibi ticari alış-veriş yapabilme imkanlarının olduğu yada askeri amaçlı bir araya gelişlerin mekanıdır.

Yerleşmelerin merkezinde, günün siyasal, sosyo-ekonomik, kültürel şartlarına göre şekillenen ve insanların bilgi alışverişinde bulunmalarına, kentlinin bireysel ve toplumsal gereksinimlerini karşılamasına olanak sağlayan kentsel açık alan olan meydanlar toplumdaki her inanç her kültürden insanı birleştirici ve bütünleştirici bir role sahiptir. Meydanlarda bir zamanlar yaşanmış olaylar nesnel bir iz barındırmamasına rağmen mekanın belleğine kazınır. Buna bağlı olarak kent ve toplum kimliğinin oluşumunda önemli işlevi olan meydanlar kullanıcılarına daha kalıcı izler bırakarak aidiyetlik hissi kazandırır.

Meydanlar gündelik yaşama ve tarihin çarpıcı olaylarına tanıklık etmesi sebebiyle kentin kültürünü sergileyen alanlardır. Sahip oldukları fonksiyonlarla kazandıkları kent kimliklerini korudukları ölçüde sürdürülebilirliğini sağlarlar. Meydanlar biçimleri, işlevleri veya dönemlerine göre farklılıkları gösterirler. Kullanım amacı, mimari form ve fonksiyonlarına göre sınıflandırmak da mümkündür. Örneğin bazı meydanlar, mimari bir düzenlemeyle çevresindeki binalar tarafından, bazıları bir yapı etrafında konumlanır ve tüm yollar bu yapıyı işaret etmektedir. Bazı meydanlar ise sadece biçimi ile değil,

insanlara kattığı anlam ile de farklılık kazanabilir. Dolayısıyla başarılı bir meydana bahsederken fonksiyon ile biçimi beraber değerlendirilmek gerekmektedir.

Çağdaş sosyal yaşam etkisi ve artan nüfus sebebiyle meydanlarda tasarlanan binalar noktasal olarak yükselmeye yönelmek zorunda kalmıştır. Böylelikle günümüzde meydanlar park ve tören alanı olarak kullanılmakta ve kaybolmaya yüz tutmaktadır. Artık kentler belirgin bir fonksiyon yada tarihi özelliğini koruyan binalara sahip değildir. Günümüzde kentsel mekanlar hızlı kentleşme sürecine paralel olarak nüfus yoğunluğu ve ekonomik baskı altında kalırlar buda kent kültürünün unutulmasına ve kimliksiz, birbirine benzer karakterde mekanlar oluşmasına sebep olmaktadır. Kent meydanları kentsel yaşam odağı iken günümüzde özgün değerlerini kaybetmektedirler. Artık insanlar ortak bir faaliyet yapmak için meydanlardan çok alış-veriş merkezlerini seçmektedirler. Buda çoğu meydanların kimliksizleşmesine sebep olmaktadır.

3.4 MEYDANLARIN İŞLEVSEL ÖZELLİKLERİ

Meydanların temel işlevi kentlilere toplum olma bilincini benimsetmektir. Kullanıcılar ile meydanlar arasında kurulan ilişkiler meydanların işlevlerini oluşturur. Meydanlar kullanıldığı oranda biçimlendirilen canlı tutulabilinen alanlardır.

Meydanları çevreleyen fiziksel yapı, çevreleyen binaların kullanım amaçları ve kullanım yoğunluğu, meydana bulunan anıt, su, oturma elemanları gibi peyzaj öğeleri, ulaşım merkezlerine yakınlığı, yakın çevresiyle ve sokak, cadde gibi kentin diğer kamusal mekanlarıyla kurduğu ilişki meydanın niteliklerini etkilemektedir. Bu bağlamda meydan için fiziksel çevresiyle birlikte ele alınması gereken bir kentsel mekan tanımı yapılabilir (Albay 2014, s.12).

Kent meydanları, çeşitli değişikliklere uğrasada dönemlerine ait tarihi ve kültürü günümüze taşımaktadır. İnsanların sosyal, dini ve ticari amaçlarla toplandığı, kentsel sirkülasyon içinde hava alma boşlukların yaratıldığı, açık alanlar olan meydanlarda bireyler sosyalleşme ve toplumla iç içe olma fırsatı yakalarlar. Meydanların amacına yönelik kullanılması ve hareket kazanması sembolleşmesine ve bilinmesine yardımcı

olurken meydanın çekiciliğini arttırmaya katkı sağlar. Meydanlar toplum yararı gözetilerek, kentle bütünleşme imkanı sunulacak şekilde düzenlenmelidir. İnsanlar belli amaç yada gereksinimlerden dolayı, örneğin meydanların çevresindeki dükkanlar ve satıcılar için oraya gelmekte yada oradan geçmektedirler. Böylece çevresiyle bir süreklilik ve bütünlük içindedir.

Meydan, cadde gibi aynı formal faktörler ile tanımlanır fakat bir fark vardır: binalar mekanın etrafında sürekliliği oluşturmaktadır. Formuna göre, çoğu meydan farklı “mekanlardan” oluşmuş gibi görünür. Bu, farklı aktivitelerin eş zamanlı olmasına olanak tanır ve deneyime belli bir çeşitlilik katar. Bu (alt) ayrımlar fiske ve anıtlar gibi unsurları da taşıyarak, kaldırımlar/ yaya yollarını arttırarak veya hatta tüm bir binayı mekân içine yerleştirerek elde edilmektedir. Büyüklüğü nedeniyle meydan, fiziksel ve psikolojik olarak “bir şehrin işaretleri” gibi çalışarak bir kentin ana binalarını beğenmemizi sağlayan gerekli perspektifi sağlamaktadır (İnceoğlu2007, s.60).

Meydanlarda kuşatılmışlık; yani çevrili olması mekan duygusunun en rahat okunma şeklidir. Kuşatılmışlık hissi ile mekan sınırları görünür hale gelir ve mekan içindeki davranışları belirleyende bu sınırlardır. Uyumlu bir meydan algısı için, çevreleyen binaların konumu, yüksekliği ile mekanın genişliği arasında ki orantı meydanın okunaklılığını arttırmaktadır. Meydanın estetik düzeyini, ölçü oranları sağlarken bir yandan da doğal ya da yapısal önemli bir objeye karşı yönelmelerini sağlar. Meydana yerleştirilen meydan ölçeğine uyumlu öğeler (bazen bir havuz yada heykel) meydana denge sağlayabilir.

Kentsel nüfusun fazlaşması ve taşıt sahipliğinin de artması ile trafik sorunu, kentsel sorunların en önemlilerinden birisi haline gelmiştir. Trafikte yaşanan dönüşüm meydanların ilk oluşum zamanlarında yaya odaklı olmalarına rağmen günümüz şartlarında trafiğe açılması sebebiyle yok olduğu gözlenmektedir. Meydanlar ayrıca tarihi anlam taşıyan estetik yapılarla çevrili olduğundan ayrıcalıklı alanlar olmuşlardır. Hangi ölçekte olursa olsun bir meydanının temel işlevi, insanlara bir araya gelmeleri, karşılıklı iletişim kurarak sosyalleşmeleri, çevredeki karmaşık trafik akışından korunarak yaya olarak özgür olmaları için kentsel bir açıklık ve güvenli bir mekan

sağlamaktır(Albay 2014, s.17).Bir meydanın fiziksel ve ruhsal işlevi o meydanın büyüklüğüne, ölçeğine yada köyde veya büyük bir kentte olup olmadığına bağlı olmadan kulluncuların yaşam tarzı, tecihlerine göre gelişir.

3.5 MEYDANLARIN BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ

Meydanlar sınırlarının belli olması ile birlikte algılanmaya başlar. Kullanıcılarının mekan içindeki davranışlarını belirleyen de bu sınırlardır. Meydanlar için de mekanı sınırlandıran üç eleman vardır;meydanı kuşatan binalar dizisi, zeminin genişliği ve gökyüzü. Paul Zucker'e göre (1959)bu elemanların niteliklerine göre meydanlar aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir (Öztürk 2009, s.16).

Kapatılmış (Çevrilmiş) Meydan; Meydan denince herkesin aklına ilk genel meydan tipolojisi olan kapalı meydan tipi, izleyicilerini kendiliğinden içine alır. Genellikle dikdörtgen, kare, dairesel gibi geometrik şekillerden oluşur. Benzerlik gösteren yapılarla çevrelenmiş bu yapıların ritmik tekrarlarıyla etkisini artıran alanlardır. Bu yapılar arasında benzerlik ve uyum mevcuttur bu ahenk meydanlara estetik duygu kazandırmaktadır. Yaratılan bu fiziksel mekan algısı, meydanın cephelerinde ki ritim duygusu, meydana bağlanan yolların yarattığı kesinti ile olumsuz algı katabilir.

Tanımlanmış (Baskın) Meydan; Bu tipolojiye sahip meydanlarda tüm alan baskın bir yapıya yönelerek şekillenir. Baskın yapı bir kilise, saray, bir geçit, bir kapı yada bir çeşme bir heykelde olabilir. Bu alanlarda meydan ölçek oranları önemlidir çünkü derinlik baskın yapının algınamasında önemli bir etkidir. Meydanı çevreleyen binalar ikincil derecede önemlidir. Bu binalar sayesinde oluşan perspektif duygu hakim yapıyı sunar ve izleyicide hakim yapıya doğru hareketi ve odaklanmayı yönlendirmeyi başarır.

Çekirdek Meydan; Bu meydanlar etrafındaki mekansal akışı etkileyerek onların güçlü bir düşey vurguya sahip bir öge etrafında düzenlenmelerini sağlayan alanlardır. Alanın çekirdeğinde bulunan objenin etrafında yarattığı çekimle tanımlanan meydanlara çekirdek meydan tanımlaması yapılmaktadır. Bu meydanlar belirsiz gibi görünmelerine rağmen güçlü sınırlara sahiptirler.

Gruplanmış Meydan; Birden çok farklı biçim ve işlevdeki meydanların bağımsız akslarının (kendi özelliklerini koruyarak) bir açı ile birleşerek bir bütünün parçaları olma şekliyle ortaya çıkmalarıyla oluşan meydan tipidir.

Şekilsiz (Amarof) Meydan; Mekansal bütünlüğe ulaşamamış, hiçbir estetik etkisi olamayan, meydanda bulunan kilise, çeşme yada heykel gibi öğelerin yer seçimindeki hatalar veya etrafında oluşturulan boşluklar ile oluşan meydanlara şekilsiz meydan denir.

3.6 KENT MEYDANI İLE KENT KİMLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Meydan ve kent kimliği kavramları incelendikten sonra meydan ile kentsel kimlik arasında nasıl bir ilişki, nasıl bir etkileşim olduğuna bakmak gerekmektedir. 4. Bölümde dünya meydanları örnekleri üzerinden meydanların kent için ortaya çıkardığı kimlikler incelenecektir. Bu iki olgu arasında ki ilişki incelenirken insanların yaşadıkları mekanlara etkileri ve mekanların kullanıcılarını nasıl etkilediği onların yaşam tarzına nasıl etki ettiği önem kazanmaktadır.

İnsanların binlerce yıllık arihi ve kültürüyle biçimlenen meydanlar şehrin karakterini kimliğini oluşturmaktadır. Tarihe tanıklık eden mimari mekanlar insanların belleklerinde anımsama hissi yaratırlar. Buda kullanıcılarında sahiplenme hissi uyandırır. Her kentin farklı ölçek ve yorumlarla kendine özgü algısı vardır. Bunlar fiziksel, sosyo-ekonomik, tarihsel ve kültürel faktörlerle biçimlenir.

Kevin Lynch'e göre modern hayatta kentlinin kente yabancılaştığı; insanların kendi konumlarını ve içinde buldukları çevrenin niteliklerini hatırlayamadıkları, bir kentin her şeyden önce okunur olması gerektiğini öne sürmektedir. Lynch'e göre okunur bir çevrenin üç bileşeni vardır: Kimlik, yapı ve anlam. Meydanlara fonksiyon yüklenmez ise zaman içinde tenhalaşmaları ve kullanılmayan atıl alanlara dönüşmeleri kaçınılmazdır. Bundan dolayıdır ki, meydan ve insanlar arasında ki bağıntı, etkileşim olmaması durumunda kentsel kimlik oluşması imkansızdır. Buraya kadar, genelde ve

kurumsal düzeyde ortaya koyduğum görüşleri, şimdi seçtiğim yedi dünya meydanı aracılığıyla özelde ve somut olarak örneklemeye çalışacağım.

4. DÜNYA MEYDANLARI

Kentler, içinde yaşayan insanların karşılıklı paylaşımlarda buldukları sosyal, kültürel, toplumsal, ekonomik ve siyasal gereksinimlerini karşılayarak yaşamlarını devam ettirdikleri yerleşimlerdir. Kent merkezleri ise, gündüz ve gece nüfusunu barındıran, ulaşımın, yapılaşmanın ve alt yapı ağlarının en yoğun olduğu alanlardır. Her çeşit insanın bulunduğu, ortak kullanım alanlarının olduğu, sınırlarının kendini kuşatan hacimsel elemanlarla çizildiği odaklardır.

Bir kent meydanı, o kenti oluşturan, “meydana getiren” yapıların bir ya da birkaç tanesinin, az ya da çok, güçlü ya da gevşek bir biçimde çevreleyip tanımlayarak oluşturduğu, “meydana getirdiği” bir boşluktur (Tayşi 2006, s.64).

Paul Zucker ise iyi bir meydanın mimari elemanlarla sınırlarının belirlenmesini, belli toplumsal işlevlerinin olmasını ve şehir dokusuna entegre olmasını beklemektedir. Meydanların estetik olarak çevresiyle bir bütün, boyutlarıyla çevresiyle uyumlu olması, güvenli ve erişilebilir olması, yaşanmışlık hissi vererek aidiyetlik duygusunu barındırması beklenmektedir. Bünyesinde kültürel sürekliliğin gözlendiği görülmeye değer tarihi binaların, restoran, kafe ve alışveriş imkanı sağlayan alanlarının var olması duraklamayı artırır buda iyi bir meydanda olması gerekli özelliklerdir. Buldukları kent için bir imaj yaratan meydanlar suni olmayan bir odak noktasını işaret eden, ıssızlaşmayan, araç yada toplu taşımayla ulaşımı sağlayıp yayalaşma imkanı sunan, rahat ve güvenli kullanılabilen, meydanlar arası entegrasyon imkanı olan, estetik açıdan bir bütün olan alanlardır. Meydanlar kent dokusu içinde nefes alma niteliği taşıyan toplumun ortak kullandığı kültürel yaşam alanlarıdır.

Meydanların tarihsel geçmişlerini kentlilik bilincine sahip toplumlar koruyabilmekte ve bunu yaşatmayı başaran meydanlar hafızalara yer etmeyi başarmakta olup devamlılığını koruyabilmektedir. Bu bölümde dünyadaki bazı meydanlar bahsedilen ölçütler eşliğinde biraz daha yakından incelenecektir.

4.1 SAN PİETRO MEYDANI / AZİZ PETRUS / ST PETER'S, ROMA

Vatikan'da yer alan San Pietro bazilikası dönemin en büyük kilisesi, Katolik inanca mensup kitlenin merkezi dolayısıyla önemli bir ziyaret yeridir. İnancın sembolü olan Bazilika 1626'da tamamlanmış zamanla büyümüş ve zenginleşmiştir (Şekil 4.1).

Şekil 4.1: San Pietro Meydanı

Şekil 4.2: San Pietro Bazilikası ve Obeliks

Kaynak: www.laboratorioroma.it

Kaynak: www.laboratorioroma.it

San Pietro Meydanı (1656 – 1667) kilisenin cephesiyle ayrılmaz bir bütünlük sergiler ve GianlorenzaBernini'nin muhteşem eseridir. Bernini'nin dahiyane tasarımında, kilisenin iki yanında uzanan yarım daire şeklindeki kolları, tüm insanlığı bir araya getiren, kucaklayan, iki geniş kanat gibi açılmıştır(Altınçekiç 2000, s.51). Bu meydanın ortasında yerleştirilmiş Mısır'dan getirilen Obelisk dikilitaş merkez alınmış ve iki yarım daire, bir dikdörtgenden oluşan eliptik bir biçim verilmiştir (Şekil 4.2). Meydanda ışınsal derz kullanımı ile zemindeki eğim vurgulanmış dikkatleri bu noktaya

yoğunlaştırarak, ziyaretçileri San Pietro kilisesinin hemen önündeki Retta Meydanı'na yönlendirmiştir. Retta Meydan'ı zemininin ve iki yanındaki kolonatl yapıların Kilise'ye doğru yükselişi ve özellikle önündeki basamaklarla Papa'lığı bir anlamda yüceltmektedir (Şekil 4.3). San Pietro Kilisesi'nin, aksında simetrik olarak bu yapıya doğru genişleyen meydanıyla, izleyicisinde oluşturduğu perspektif yanılısma nedeniyle görsel etki artmaktadır (Özcan 2009, s.32).Bernini, Bramante'nin tasarlamış olduğu San Pietro Kilisesi önündeki meydanı, biçimli ve kolay algılanır hale getirmek için kolon sırasıyla çevrelemiştir. Kolonlar, farklı noktalardan meydana girilmesine izin vermiş ve güçlü bir merkezin oluşmasını sağlamıştır (Şekil 4.4). Dini törenler için kullanılan meydan, Vatikan'ın anıtsal ön avlusudur (Şahin 2006, s.23)

Şekil 4.3: San Pietro Meydanı

Kaynak:www.laboratorioroma.it

Şekil 4.4: San Pietro Meydanı

Kaynak:www.laboratorioroma.it

Mekan algısının en kolay şekli olan kapalı meydan tipini San Pietro Meydanında görmekteyiz. Zucker'e göre kapalı meydanların geometrik biçimleri olmalıdır ve San PietroSimetri ve aksel biçim ile, hakim binanın vurgusu güçlenmektedir. San Pietro Meydanı tasarımıyla görkeminin sergilenmesini sağlamıştır. Şekil ve geometri itibariyle de San Pietro meydanının boyutu, açıklık ve kapalılık oranlarınıninsan üzerinde yarattığı etki büyüktür ve insanları ihtişamıyla buraya çekmeyi başaran bir meydandır. Devhasa boyutlarına rağmen hissettirdiği düzen, aksel planlama ve simetri, anıtsal etkisini arttırmaktadır. Meydana açılan sokaklar odak yapıya (San Pietro Kilisesi) doğru yönelir. Akslar bu doğrultuda oluşur ve referans noktası kilisedir. Kent halkıyla hakim otorite arasında ilişki kuran insanların hayal gücünü estetik etkiyle artıran bir meydan

niteliğindedir. Deneyimler ve kültürel birikimlerle mekanın algılanmasında önemlidir. San Pietro meydanında tarihi yaşanmışlık hissi ile izleyicilerinin kültürel duygularını etkilemekte ve meydana çekimi artırmaktadır. Perspektif etkisi ile ziyaretçiyi hakim elemana doğru (San Pietro Bazilikası) yönlendiren, etrafını saran yapılarla sınırlandırılmış tasarımı, biçimi ve renk seçimleriyle kusursuz bir meydandır. Meydanı bağlayan sokağın genişliği meydanın ne kadar büyük ve önemli olduğunun vurgusunu yapmaktadır. Meydan baskın yapıya doğru şekillenmiş, mekanda yaratılan derinlik hissi durup izleme duygusunu sağlamıştır. Meydanın karakterini oluşturan en önemli etmen tarihi dokusudur. Meydanda bulunan tarihi ve sanatsal yapılarlakent için yaratılan kimliğin okunması sağlanmış, yüklenen bu kutsal anlam meydanla bütünleşmiştir.

4.2 NAVONA MEYDANI / PIAZZA NAVONA, ROMA

PiazzaNavona, Roma'nın salonu olarak adlandırılmıştır(Şahin 2006, s.28). Şeklini Roma yarış pistinden almıştır. Meydan uzun ve dikdörtgen bir forma sahiptir. Meydanda Fountona del Moor, FontonadiNettuno ve ortada FontanadeiFuimi çeşmeleri bulunur. Bernini'nin tasarladığı FontanadeiFuimi dünyanın dört büyük nehrini dört devle temsil etmektedir. Meydanda yer alan çeşmeler, meydanın şeklini ve ritmini tanımlar. Bernini, çeşmeler sayesinde meydandan direkt olarak geçilip gidilmesini engellemek istemiştir. İnsanların dikkatini çeşmeler aracılığıyla çekmiş ve dikkati meydandaki önemli SantAgnese Kilisesi'ne yönlendirmiştir(Sertkaya2011, s.89).

Şekil4.5: Navona Meydanı

Kaynak:www.laboratorioroma.it

Navona meydanı kapalı meydan özelliklerine sahiptir. Meydanı çevreleyen yapıların konumlanması ile sınırları çizilmiş ve tanımlı mekan algısı kazanmıştır. Biçimsel (elips,dikdörtgen) özelliğe sahip olan bu meydan, kendini ritmik tekrarlarla çevreleyen binalarla kuşatılmıştır (Şekil 4.5). Bu özelliği de meydanın çekim gücünü arttırmıştır. Boyutlarında ki farklılık yani eninin geniş olması sonucu ortaya çıkan his ziyaretçileri harekete geçmeye, durağanlık yerine ilerlemeye teşvik etmektedir.

Şekil 4.6:Navona Meydanıçesmeleri Şekil 4.7:Navona Meydanı

Kaynak:www.laboratorioroma.it

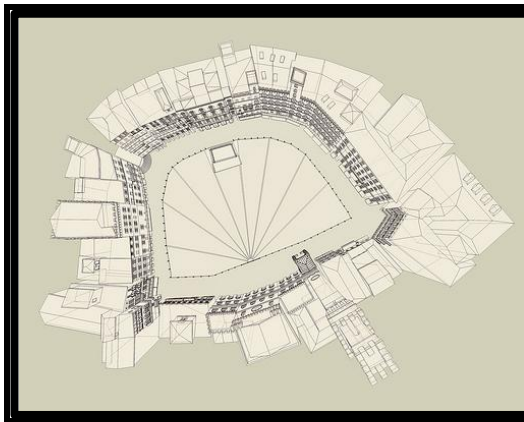
Kaynak:www.laboratorioroma.it

Meydanda ki çeşmeler sayesinde dikkati uzun eksenden uzaklaştırarak kilise yönüne çekmeyi başarmıştır (Şekil 4.6). Meydanda kiliseler ve tarihi anıtların olması meydanı sosyal ve kültürel açıdan zengin kılmaktadır. Navona meydanında restoranlar olması sebebiyle ıssızlaşmayan, canlı kalan bir alan özelliği taşımaktadır (Şekil 4.7). Alan rahat kullanıma müsaittir ve meydanda ressamalara, sahne sanatçılarına ve satıcılara rastlaması mümkündür.

4.3 CAMPO MEYDANI / PIAZZA DE LA CAMPO, SİENA

Roma ile Floransa'yı birleştiren yol üzerinden bulunan, Toscana bölgesindeki en güzel Ortaçağ kentlerinden biri olan Siena'da yarım daire tipi, istiridye şekline benzeyen geniş bir meydan olan, Campo Meydanı adeta bu kentin simgesidir (Altınçekiç 2000, s.57). Meydanın biçimsel şekli ile ayrımsanabilir özelliğe sahip olması sürekliliğini sağlamıştır. Meydanı etkileyen fiziksel özellikler kolaylıkla değiştirilemediğinden tasarım yapılırken bu faktörler dikkate alınarak meydan yerleştirilmiştir. Campo meydanı da bu özelliği avantaja çevirmeyi başaran bir meydandır. Meydanı çevreleyen binalar aynı yükseklikte ve birbirini takip etmektedir (Şekil 4.8). Topoğrafyaya göre merkeze doğru eğim vardır ve en düşük olan bu noktaya hakim yapı olan Belediye Binası oturtulmuş ve zeminde oluşturulan akslarla yönelimin buraya olması sağlanmıştır.

Şekil4.8:Campo Meydanı

Kaynak: www.laboratorioroma.it

Şekil 4.9:Campo Meydanı

Kaynak: www.laboratorioroma.it

Sosyal ve kültürel bir anlamı olan PalazzoPublico Kulesi meydanın düşey odak noktasıdır ve meydandaki önemli yapılardan biridir (Şekil 4.9). Ayrımsanabilir özelliği ile anlaşılabilir ve buna bağlı olarak meydanla bütünleşen, bir kez görüldüğünde zihinlere yerleşen bir özelliğe sahiptir.

Şekil 4.10:Campo Meydanı

Kaynak: www.laboratorioroma.it

Yapımına 1297 ve 1310 yıllarında başlanan bu belediye sarayı, günümüzde de kullanılmaktadır. Meydandaki bir diğer önemli yapı ise Fonta Gai'dır. Çeşme 1409 ve 1419 yılları arasında JacopadellaQuercia tarafından tasarlanmıştır(Sertkaya2011, s.93). Mekansal sürekliliğin kesintiye uğramasını engellemek için meydan çeşmesi de alçak planlanmıştırartmaktadır (Özcan 2009, s.37).

Siena'daki Campo meydanı kamusal işlevi olan bir meydandır. Belediye binasının burada konumlanması ile halk buradan bilgilendirilmiş ve kentsel işlevleriniburada karşılamışlardır.

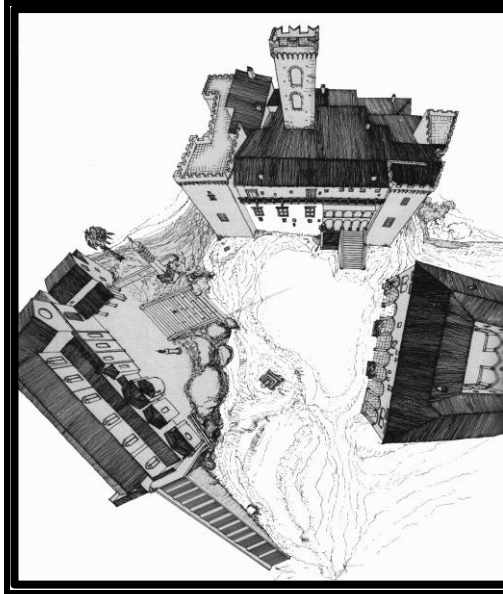
Meydan, topoğrafyanın hafif eğimli olması sebebiyle bir tiyatro anfisini anımsatmaktadır. Eğimli arazide konumlanması sebebiyle meydan yönelimini meydana kimliğini veren merkezinde inşa edilen belediye binasına doğru yapmaktadır.

Meydan zemin kaplaması yelpaze şeklinde olup, meydanla görsel ilişki olma olanağı sağlanır. Aynı zamanda yelpaze biçimi bakışı merkezine, meydana cephe veren belediye binasına yönlendirir (Şekil 4.10). Meydanda bulunan çeşme güvercinlere de ev sahipliği yapmakta bu da meydanın kullanıcılarına dinginlik hissi vermektedir.

4.4 CAPİTOL MEYDANI / PIAZZA DEL CAMPIDOGLIO,

Roma’ daki Piazza del Campidoglio’nun tasarımına Michelangelo tarafından 1544 yılında başlanmıştır. Michelangelo, mevcut binaların cephelerini yeniden düzenleyerek ve yeni bir bina inşa ederek, metruk görünümlü alanı etkili ve güçlü bir kentsel mekana dönüştürmüştür. Meydanın düzenlenmesinde alandaki iki mevcut bina, Pallazzo del Senatore ve PallazzodeiConservatori, Michalengelo tarafından korunmuş ancak bu binalara yeni bir mimari form verilmiştir. Capitoline Müzesi yeni yapılmış ve PallazzodeiConservatori ile aynı açıda yerleştirilmiştir (Şekil 4.11). Trancik (1986), meydanın düzenlemesini, küçük bir alanda etkili bir kentsel tasarımın, kültürel mirasa zarar vermeden yapılabilir olduğunu göstermesi nedeniyle günümüz için önemli bir örnek olarak tanımlamıştır(Şahin 2006, s.39).

Şekil 4.11:Capitol Meydanı

Kaynak: www.laboratorioroma.it

Şekil 4.12:Capitol Meydanı

Kaynak: www.laboratorioroma.it

Şekil 4.13:Capitol Meydanı

Kaynak: www.laboratorioroma.it

Tümüyle kapalı bir mekan olmayan meydan, 3 cephesi binalarla kuşatılmış ikizkenar yamuk ve ek olarak köşelerden de açıktır (Şekil 4.12). Köşelerde ki açıklık mekansal etkinin azaldığı etkisi yaratsada meydana derinlik kazandırmıştır. Eski kent dokusu içinde yer alan meydanda kullanılan malzeme seçimi ve kompozisyonu, bu alanın kullanım sıklığını ve ilginçlik kazanmasını sağlamıştır. Meydanda ki yer döşemesi kentsel estetik öğesidir ve açıklıklarla tamamlanan formu, döşeme kaplamasının parçası gibi devam eden basamaklar ve merkezde yer alan MarcusAurelius heykeli ile meydanda bütünlük ve uyum sağlamıştır (Şekil 4.13). Merdivenler doğal topografya özelliğinden faydalanarak hakim yapıya doğru hareketi yönlendirir, meydanda ki yatay çizgiyi hareketlendirir ve üç boyutlu etki sağlar. Simetrik olarak tasarlanan meydanın, zemin kaplamaları ekseni vurgulanmakta, meydanın aksında ki hakim yapı işaret edilmektedir. Böylelikle yönlendirici ve sınırlayıcı özellik kazanmaktadır.

Campidoglio'nun gerçek boyutlarından daha büyük görünmesi, onun sahne meydan organizasyonunda gizlidir. Perspektifte uyandırılan derinlik hissi ise, meydana yaklaşan kişi için Capitol binasını anımsal kılar. Diğer yönde merdivenden şehre doğru olan görünüm, bir çerçeve içinde bütün bir manzaranın algılanmasına fırsat verir. Bu, sahne-meydan tasarımıındaki mimari oyunun, perspektifteki ilizyonik etkisinin her iki yönde de hissedildiğini gösteriyor(Özcan 2009, s.36).

4.5 SAN MARCO MEYDANI / PIAZZA AND PIAZZETTA

Venedik Avrupalılar için doğu kapısı, Asyalılar içinse Avrupaya giriş kapısıdır. Bir anlamda da giriş mekanı işlevini San Marco Meydan'ı görür. Meydan ana şeklini 12. yüzyılda almıştır(Albay2014, s.31) Kentin bir bölümünün yeniden inşa edilmesiyle düzenlenen meydan birden çok tekil meydanın estetik olarak bir bütünü oluşturmasıyla oluşur (Şekil 4.14).

Şekil 4.14:San MarcoMeydanı

Şekil 4.15:San MarcoMeydanı

San Marco Meydanı'nın denize yakın olan iki tarafında, iki sütun bulunur. Sütunlardan birinde şehrin koruyucusu olan San Marco'yu temsil eden ve Venedik'in de sembolü hâline gelmiş bronz aslan heykeli; diğesinde ise, San Marco'dan önce şehrin koruyucusu olan Bizans Kraliçesi Theodora'nın heykeli bulunmaktadır. Venedik'e 1125 yılında getirilen bu sütunlar, şimdiki yerlerine 1172 yılında Rialto Köprüsü'nün mimarı olan Niccolò Starantonia tarafından dikilmiştir(Sertkaya2011, s.80).

San Marco meydanı aynı adı taşıyan San Marco kilisesi, Dükler Sarayı, Aziz Mark'ın Çan Kulesi ve kütüphane binasını ile çevrelenmiştir. Bu kuşatılmışlık hissi ile kapalı meydan tipolojisine girmektedir. Baskın yapıları sayesinde ayrıca tanımlanmış bir meydandır. Meydanın geometrisinin dikdörtgen yani uzun aksının olması perspektif algısı doğurmuş ayrıca genişliği de kilise cephesinin algılanmasına olanak sağlamaktadır. Gruplanmış binaların arasında düşey odak olan çan kulesi ve döşeme kaplamaları iki mekanı birleştirip bütünleşmelerini sağlamıştır (Şekil 4.15). San Marco Meydanı'nın mimarisinin gücünün yanında meydanın fiziksel özelliği gökyüzü ve deniz

ögesi sayesinde meydan akıllara yer etmekte ve tamamen yayalaştırılması ayrıca içinde café ve restoranların olması meydanın canlı kalmasını sağlamaktadır. Meydanda renk kullanımı ve buna bağlı olarak yapılan aydınlatma mekanın algılanması açısından yönlendirici etki katmıştır.

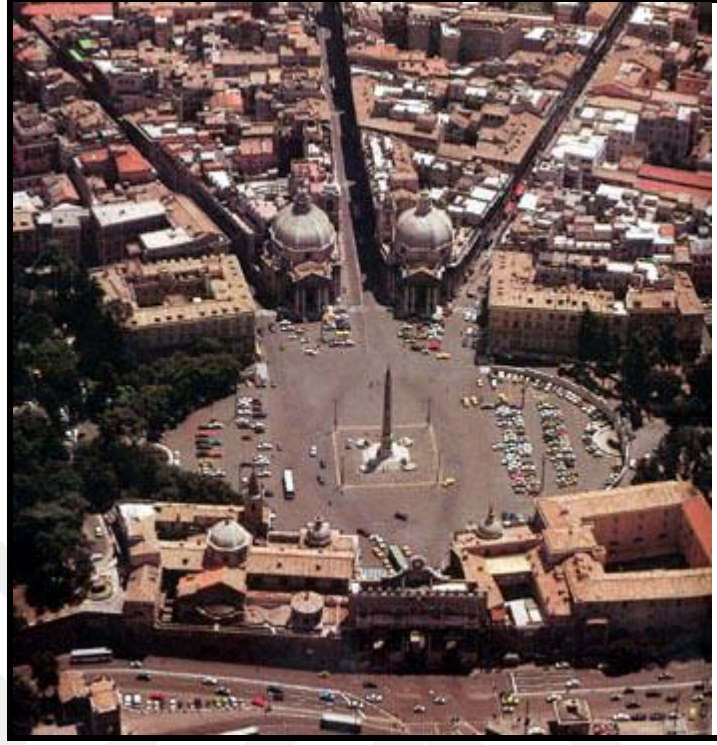
Piazza san Marco, Venedik tarihi boyunca, tören, gösteri, politik etkinlik ve festival gibi pek çok aktivitenin gerçekleştiği bir yer olmuştur. Venedik'te odak nokta oluşturan meydan, aktiviteleri ve manzarası ile birlikte bu özelliğini günümüzde de sürdürmektedir (Şahin 2006, s.34).

4.6 POPOLO MEYDANI / PIAZZA DEL POPOLO, ROMA

Roma'daki Piazza del Popolo, özellikle kent kapısı işlevini de içeren önemli bir örnektir. Demiryolu kuruluncaya kadar meydan, Roma'ya kuzeyden gelen ziyaretçiler için bir giriş kapısı niteliği taşımıştır. Günümüzde, kent girişi özelliğini kaybetmiş olan meydan, Pincio bahçelerine hoş bir giriş ve üç yolun son bulduğu bir yer halini almıştır (Şahin 2006, s.41).

Mevcut aksenal yolların kesişmelerinde oluşturulan meydan bu özelliği ile derinlik kazanmış, meydanda kullanılan dikilitaş (obelisk) odak noktasını işaret etmiş ve meydanın eksenini güçlendirmiştir (Şekil .16).

Şekil 4.16:Popolo Meydanı

Kaynak: www.laboratorioroma.it

Tek yönde hareket söz konusudur. Yönlendirilen hareketin vurgulandığı bu meydanda herhangi bir engelin olmaması sebebiyle meydana giren insanlar üç sokakla ayrılır ve meydan bu doğrultuda harekete teşvik eder.

4.7 İSPANYOL MERDİVENLERİ / PIAZZA Dİ SPAGNA

137 adet basamağıyla bir tür merdiven-meydan tanımlaması yapılabilen PiazzadiSpagna, büyük ölçekte Roma şehir planlamasında sahne-meydan etkisinin doruğa ulaştığı mekan olarak gösterilebilir (Özcan 2009, s.126).

Üçgen formdaki meydan toplanma mekanı olarak kullanılmaktadır. Merdiven-meydan olarak tanımlanabilen ScaladiSpagna dar ve tanımlanmamış sınırlara sahip olmasına rağmen topografik özellikleri nedeniyle insanlar tarafından ayrımsanabilir bir meydan olma özelliğine sahiptir. Mekansal ve görsel tamamlayıcılığa sahip olan merdivenler SantaTrinitadeiMonti kilisesine yönlendirir ve bir başlangıç noktası izlenimini uyandırır. Her iki yönde ortalama yüksekliğin korunduğu konutlarla çevrelenen

merdivenler, kiliseye yönlendirilen insanın hareketini, bir yerden başka bir yere aktarmayı ve böylece mekansal dinamizmi oluşturmayı amaçlamaktadır. Simetrik merdivenlerle teraslar oluşturulan meydan yaya akımlarının dinlenme-oturma, çevreyi izleme yeridir.

Şekil 4.17:İspanyol Merdivenleri

Kaynak: www.laboratorioroma.it

Meydan formunda, dekoratif bir eleman olan çeşme, meydana şiirsel bir anlam katmıştır. Meydana eklenen bu su ögesi ile alana pasif ve aktif fonksiyonlar eklenmiştir. Bazen eğlendirici olan bu eleman bazen de dinlendirici olarak görev yapmaktadır.

5. İZMİR MEYDANLARI

Çalışmanın bu bölümünde somut örnek olarak seçilen İzmir kentinde yer alan Konak Meydanı, Cumhuriyet, Gündoğdu ve Basmane-Montrö-Lozan meydanlarının değerlendirilmesi yapılmış olup, tarihten günümüze tasarım kriterleri incelenmiştir. Bu meydanlar İzmir kenti içinde şekil 5.1’de görüldüğü gibi konumlanmaktadır.

Kentleri geçmişten bugüne diğer kentlerden ayrı tutan ticaret yapısı, tarihi ve kültürel özelliklerinin olması oldukça büyük önem taşımaktadır. İzmir, denizle olan ilişki ve tarihi açısından turizm cenneti, çeşitli organizasyonları, üniversiteleri ve sanatsal faaliyetleri açısından kültür merkezi, limanın burada bulunması açısından da oldukça önemli bir ticaret şehri olması sebebiyle insanların mekanlara yükledikleri anlamlandırma yani aidiyetlik duygusu ile kent kimliğini kazanmış ve değerlenmiştir.

İzmir, tarihi boyunca birçok büyük medeniyete ev sahipliği yapmış konumu ve bu yapısı ile her zaman dışa açık bir nitelik sergilemiştir. Doğal özellikleri, çok yönlü üretim olanakları, zengin doğal kaynakları ve nitelikli yaşam kalitesini bir arada sunabilmesi İzmir’e rekabet etme, kapasite geliştirme ve uyum sağlamada avantaj kazandırmıştır.

Şekil 5.1: Meydanların konumları

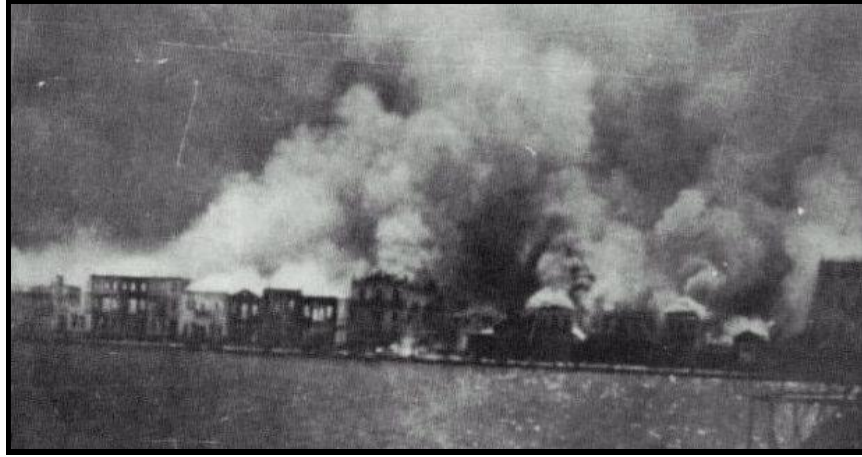
Kaynak: www.izmir2boyutlukentrehberi.com

5.1 İZMİR'İN TARİHİ

İzmir sekiz bin yıllık tarihi ve geçmişinden getirdiği birikimle bugün ülkecoğrafyasında çok önemli bir yer teşkil etmektedir. İzmir, kent kriterleri taşıyan bir yerleşme olarak bugünkü Bayraklı'da Tepe kule olarak tanınan ören yerinde kurulmuştur. İzmir tarihinin ikinci dönemi ise Makedonya Kralı İskender'in İzmir'i ziyaretinde Kadifekale'ye gitmesi ile başlamıştır. Hellenistik Dönem İzmir'i, içinde birçok tapınakları, su kemerlerini, tiyatroları, kütüphaneleri, stad ve heykelleri barındıran büyük bir uygarlık olarak Batı Anadolu'da yükselmiştir. İzmir böylece eski çağ tarihine Strobon'un söylediği gibi "dünyanın en güzel kenti" olarak geçmiştir. (Aksoy 1986, s. 29)

9'uncu Yüzyıl'dan itibaren ise İzmir, Bizans donanmasının üssü olarak kullanılmaya başlanmış ve denizcilik konusunda öne çıkmış, askeri, idari ve dinsel bir merkez olarak Bizans İmparatorluğu'nun Ege kıyılarındaki en önemli merkez durumuna gelmiştir (Şan 2010, s. 85). İşgalden kurtuluşa uzanan dönemde ise İzmir yine pek çok konuda öncü rol oynamıştır.

Şekil 5.2: 1922 İzmir yangınının denizden görünümü

Kaynak: Serçe E., Yılmaz F., Yetkin S. "Küllerinden Doğan Şehir", Kent Kitaplığı Dizisi (45), İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir (2003)

1922 yılında çıkan yangında İzmir büyük tahribata uğramış, kentin önemli bir bölümü yok olmuştur (Şekil 5.2). Bu felaketten sonra İzmir'de büyük bir nüfus kaybı yaşanmıştır. Bu göçle birlikte, kentin zenginliğini sağlayan sermaye kenti terk etmiş, nerdeyse İzmirde bütün ticaret ve sanayi durmuştur. Pek çok tarihi bina yangınla harap

olmuş ancak kent için yeni bir dönemin başlangıcının simgesi olan İzmir Fuarı ile yeniden kalkınma çabalarına başlanmıştır.

5.2 KONAK MEYDANI

Konak Meydanı İzmir İli kent merkezinde olup, batısında İzmir Körfezi, deniz ve vapur iskelesi, doğu sınırında ise vali konağı, SSK blokları, bankalar, iş merkezleri ve tarihi Kemeraltı Çarşısı, güneyinde Varyant Yolu (Birleşmiş Milletler Caddesi) ve Atatürk Kültür Merkezi, kuzeyinde İzmir Büyük Şehir Belediyesi binası ile Fevzi Paşa Caddesi yer almaktadır(Şekil 5.3).

Şekil 5.3: Konak Meydanı ve Çevresel İlişkileri

Kaynak: <http://CBSUygulamalar/RehberIntranet>

5.2.1 Tarihi

Konak meydanı bir tarafında dönem itibariyle değişen askeri yapıların simgesi olan Sarı Kışla, diğer bir tarafında artan ticaret hacmini simgeleyen depo binaları ile tanımlanırken; karşıtarafında devletin değişiminin simgesi Hükümet Konağı ve tam ortasında yer alan yine devleti ve gücünü simgeleyen Saat Kulesi ve tüm bu simgelerin tam ortasında bir zamanların medrese önü camisi olan Ayşe Hatun Camisi ve önünde yer

alan uçsuz bucaksız İzmir Körfezinin görüntüsü ile; her anlamdasimgesel yapıların yer aldığı bir kamusal mekan konumundadır. Tüm bunları yanı sıra kent için her zaman alışveriş kültürünün baş durağı olan Kemeraltı Sokağının da Konak Meydanındaki yerini unutmamakta yarar vardır. Bir ucubu meydana açılan sokak ile birlikte kentin en önemli arterlerinden birinindenize ulaştığı nokta olarak da meydan özel bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Tibet 2005, s. 41) (Şekil 5.3).

Şekil 5.4: Konak Meydanı 1950 öncesi

Kaynak: Başgelen N., “Bir Zamanlar İzmir”, Arkeoloji ve Sanat Yayınları Bir Zamanlar Kentler Dizisi:13, İstanbul, 5-21, (1998)

1950 sonrası erken cumhuriyet döneminde alınan radikal kararlarla Konak Meydanında dönemin simgesi halini alan Sarı Kışla binasının yıkılma kararı ile meydanınrijit fiziksel yapısı bozulmuştur. Şekil 5.4’te Saat kulesini Sarı Kışla, depolar ve Hükümet Konağı ile çevrili olduğunu görüyoruz, fakat şekil 5.5’te tüm tarihi binaların yıkıldığı ve yıkım sonrası meydanın durumu görülmektedir.

Meydan 2000’li yıllara kadar tanımsız alan olarak adlandırılacaktır.Meydanda bu dönem ve sonrasında yapılan her müdahale ile birlikte meydan19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başındaki tanımlı tarihsel kimliğinden bir adım daha uzaklaşacaktır (Tibet 2005, s.82).

Şekil 5.5: Konak Meydanı 1950 öncesi **Şekil 5.6: Konak Meydanı 1950 sonrası**

Kaynak: Serçe E., Yılmaz F., Yetkin S. “Küllerinden Doğan Şehir”, Kent Kitaplığı Dizisi:45, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir,15-100 (2003)

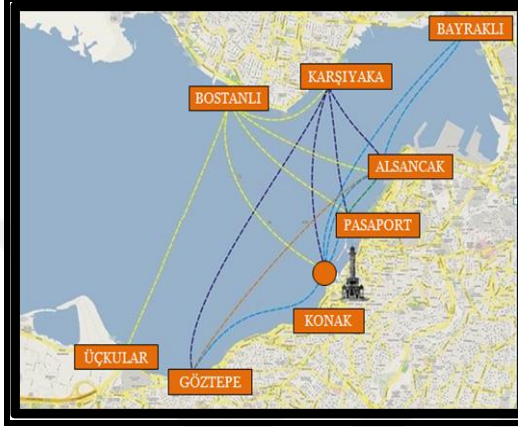
Konak Meydanı şehrin merkezi konumunda olması sebebiyle tarih boyunca her dönem İzmir'in en önemli meydanı olarak kalmıştır. Bölgede sinema, tiyatro ve sergi salonlarının olması, kemeraltı çarşısı alanı ile alışveriş alanlarının olması, siyasi platformu kaldırabilecek genişlikte olması sebebiyle politik gösterilerin, basın açıklamaların, resmi törenlerin ve kutlamaların çoklukla burada gerçekleşiyor olması Konak Meydanının sürekliliğini sağlamaktadır. Ayrıca Konak Meydanı önemli ulaşım bağlantılarının kesişme noktası olması sebebiyle yaya ve taşıt trafiğinin yoğun olduğu bir transfer merkezi konumundadır.

5.2.2 Ulaşılabilirlik

Konak Meydanı konumu sayesinde hem karşı yakadan deniz yoluyla (Şekil 5.6) hemde toplu ulaşım ile birçok yerden kolaylıkla ulaşım sağlanabilecek bir noktadadır. Trafik yoğunluğu hesaba katılmazsa, meydana otobüs ile ulaşım kolaydır. Çok fazla sayıda otobüs meydan ile bağlantı kurmaktadır (Şekil 5.7). Ancak trafik yoğunluğu ve meydana konumlanmış otobüs duraklarının yarattığı kirlilik düşünüldüğünde otobüsün tek başına iyi bir çözüm olmadığı ortaya çıkmaktadır. Kent genelinde diğer ulaşım sistemleriyle entegre olarak çalışabilen bir metro sistemi mevcuttur. Metro sisteminin direk meydana çıkış vermesi meydanı hareketlendiren bir unsurdur (Şekil 5.8). Böylelikle bu alana erişim kolaylaştırılmıştır. Ulaşılabilirlik açısından dikkat edilmesi gereken başka bir nokta da ulaşım sisteminin saatleridir. Gün içinde şehrin her noktasından ulaşım sağlanırken gece 12'den sonra yok denecek kadar azalmaktadır.

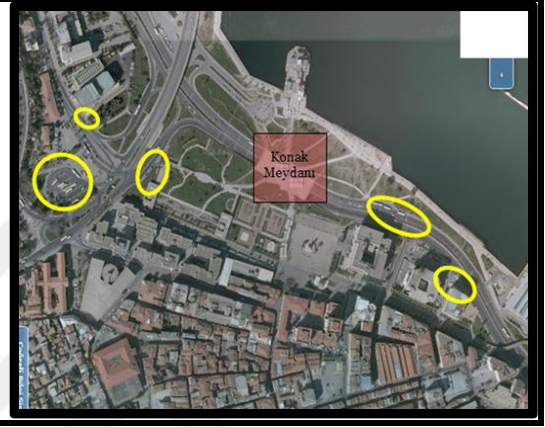
Metro hattı ise geceleri hiç çalışmamaktadır. Meydanların günün her saatinde yaşaması gerekirken günün bazı saatlerinde toplu ulaşımın tamamen durmakta ve Konak Meydanı canlılığını akaybetmektedir. Bu sebeple geceleri daha az yoğun ve güvensiz bir yer haline gelmektedir.

Şekil 5.7: Deniz Ulaşım Ağı

Kaynak: <http://www.izdeniz.com.tr/>

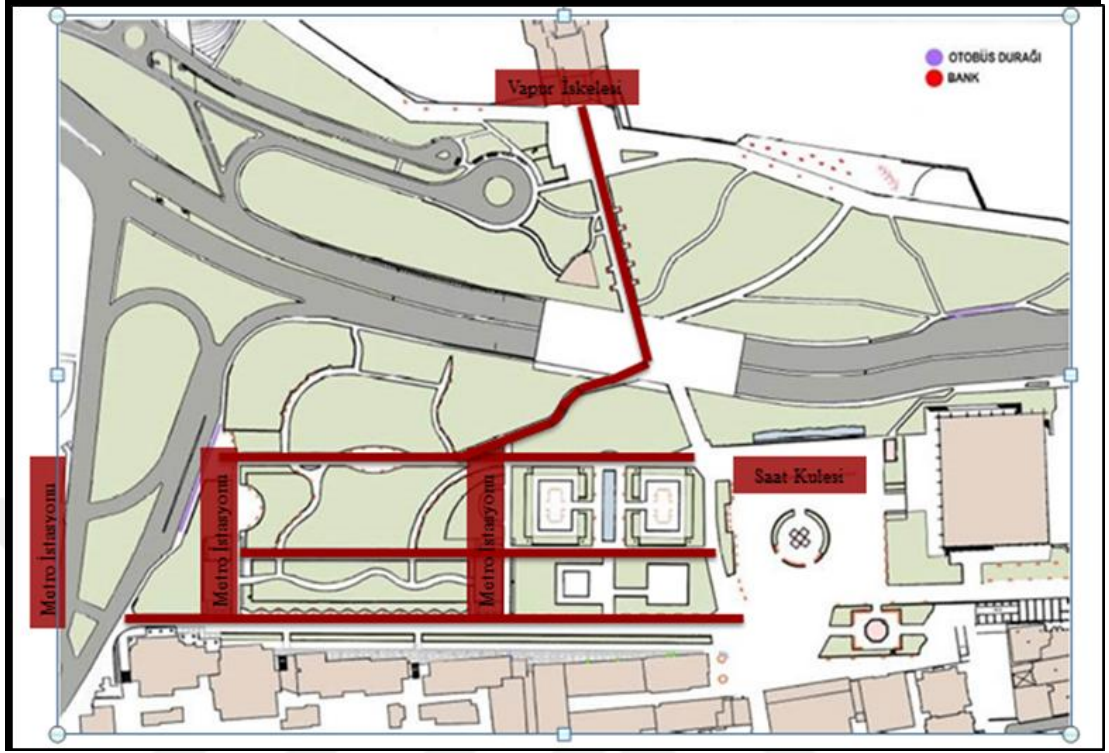
Şekil 5.8: Otobüs Durakları

Kaynak: <http://CBSUygulamalar/RehberIntranet>

Konak Meydanı erişilebilirlik yönüyle değerlendirildiğinde, ana ulaşım ağıyla çevrili olması, alanın cazibesini artırmaktadır. Meydana bisiklet, otobüs, metro, vapur, taksi dolmuş ve özel araçlaraya da yaya olarakta ulaşılabilenkte ayrıca, özel araç kullanımının zorunlu olduğu durumlar için de otopark alanları yetersiz olmakla birlikte mevcuttur. Bununla birlikte alan içinde fiziksel erişimi sağlayan geçiş aksları işlevsel olduğu ve kullanıcılarında doğru yönlendirildiği görülmüştür. Ayrıca Cumhuriyet Bulvarı'nın bitiş noktası ile kıyı Bandının Konak Pier bölümü arasında bir üst geçit yapılarak mekanlar arası yaya erişiminin kesintiye uğraması engellenmiş yaya güvenliğini sağlanmıştır.

Şekil 5.9: Metro Ulaşım Ağı

Kaynak:

5.2.3 Kullanım Yoğunluğu ve Çeşitliliği

Meydanın İzmir Kenti'nin en önemli merkezi olması ve çevresinde tarihi, idari, ticari, kültürel, askeri yapı ve tesisleri ile ulaşım tesislerinin yer alması alan kullanımını ve yoğunluğunu doğrudan etkilemektedir. Meydan bünyesinde yaşayan, çalışan ve ziyaret eden 3 farklı tip nüfusu barındırmaktadır. Bu sebeple, halkın her kesiminden ve her yaş grubundan insana hitap etmektedir. Meydan gelir seviyesine göre düşünüldüğünde geniş bir kullanıcı profilini barındırmaktadır. Her türlü etkinlik için yeterli büyüklükte olan Konak meydanı gün boyunca polis kontrolünde olmasına karşın, büyüklüğü nedeniyle kontrol edilmesi güç bir alandır. Bu sebeplede güvenlik eksikliği olduğu söylenebilir.

5.2.4 Sınırların ve Girişlerin Tanımlılığı

Meydanların çevreleri çeşitli fiziksel unsurlar ile sınırlanmış, tanımlanmış olmalıdır. Sınırların ve girişlerin belirgin olması, büyük bir kentsel açık alanda her zaman mekan hissi artıran ve kullanıcıya güven veren bir özelliktir. Bir kentsel mekan olarak meydan da geniş bir kentsel açıklık olduğundan, mekan hissi oluşturması için hem sınırlar hem de girişler açısından mümkün olduğunca tanımlı olmalıdır (Öztürk 2009, s.38).

Şekil 5.9’da görüldüğü gibi meydanın yeni düzenlenmesiyle dönemin önemli bir simge yapısı konumunda iken yıktırılan Sarı Kışla binasına ithafen Sarı Kışlanın meydana bakan cephesinin sınırları duvar hattıyla yeniden ortaya çıkarılmış, rekreasyona yönelik çalışmalar yapılarak günümüz kentlisi için oturma alanları, kent mobilyaları vb. elemanlarla meydanın tarihi kimliğinin yanında çağımızın getirdiği bir takım yeni işlevlerle meydanın günün her saati yaşatılmasına çalışılmıştır. Böylelikle zaman içerisinde meydana gelen tanımsızlık hissi yok edilmeye çalışılmıştır. Bu sebeple belediye binasının meydana bakan cephesinin önüne selvi ağaçları dikilerek bir tanımlama yoluna gidilmiştir. Ayrıca Saat Kulesi’nin hemen önünde yer alan havuz ile, 19. yüzyıl sonu 20. başlarındakikiy hattının bulunduğu alana referansla deniz simgelenmiştir.

Şekil 5.10: Konak Meydanı, 2015

Kaynak: <http://epamimarlik.com/proje/konak-ve-cevresi-duzenleme-projesi/>

5.2.5 Tipolojik analizi

Kıyıların tarihin başlangıcından beri uygarlıkların yerleşim yerleri olmuştur. Kıyı alanları yerleşim ve kullanım amaçları açısından sosyal bir önem kazanmıştır. Ayrıca, yerleşim merkezleri için bir çıkış noktası, bir kapı özelliği taşımaktadır. Kıyı alanları başlangıçtan beri, kentin hoş, zengin ve önemli bir simgesi haline gelmiştir. Denize kıyısı olan kentler, kentsel dış mekanları en canlı ve en zengin olan kentlerdir (Şengezer 2007, s.10). Kıyı mekanları kara konumlarına göre daha avantajlı olanaklar sağladığı için dünyadaki çoğu büyük kentler kıyı kenarlarında gelişmiştir. Genellikle kıyı mekanlarında farklı olarak fazladan bir ulaşım olanağı ve yeşil dokudan bağımsız bir dinlenme alanı mevcuttur. Tarih boyunca kıyı alanları kentlerde turizm ve rekreasyon aktiviteleri için bir çekim ve odak noktası olmuştur. Su kaynağıolarakta kullanılan bu alanlar, içme suyu problemi yaşayan kentlerde içme suyunun temini için kullanılmış suyun uzaklaştırılması içinde kullanılmıştır.

Şekil 5.11: Konak Meydanı Simge Yapıları

Araştırma alanı olan Konak Meydanı biçimsel olarak dikdörtgen bir formda oluşmuş, çevresindeki binaların konumu göz önüne alındığında kapalı meydan şekliyle

tanımlanmaktadır. Meydanın suni olmayan odak noktası olan saat kulesi meydanın çekiciliğini artırmaktadır. Alan, meydanın uzaktan veya yakından kolaylıkla algılanmasını, okunabilmesini sağlayan İzmir Büyükşehir Belediyesi Binası, Hükümet Konağı ve Yalı Cami gibi baskın yapılarla çevrenmiştir. Ancak mekana giriş ve çıkışların net olmaması bazı algılama sorunlarına yol açabilmektedir.

Meydan fonksiyon ve özellikleri itibariyle, bünyesinde Kemeraltı Çarşısı, Hükümet Konağı, Yalı Camisi, Saat Kulesi ve İlk Kurşun Anıtı'nı barındırması ile tarihi ve mimari meydan sınıfına girmektedir. İzmir Büyükşehir Belediye binası, Hükümet Konağı ve banka yapıları ile çevrenmiş olması resmi meydan, deniz ulaşımı ile olan ilişkisi ve konumu nedeniyle de iskele meydanı olarak adlandırılabilir.

5.2.6 İşlev Çeşitliliği

Meydanın kentin merkezi konumunda olması ve alanı çevreleyen yapıların işlevleri gözönüne alındığında kullanıcıların kullanım amaçları analiz edildiğinde, mekanın en çok alışveriş, kültürel etkinlik, kısa süreli dinlenme, buluşma, toplanma ve yeme-içme gibi amaçlarla kullandığı gözlenmiştir. Ancak bu kadar fonksiyonu barındıran bir meydan olarak hedeflenenin aksine mekanın 24 saat yaşamasının sağlanamaması meydana ıssızlaşmayı doğurmaktadır.

5.3 CUMHURİYET MEYDANI

Yoğun kullanılmasına karşın, meydan sıradan günlerde büyüklüğünden dolayı az yoğun görünmektedir. Cumhuriyet meydanı Basmane-Montrö-Lozan Meydanları ile ışınsal bulvarlarla birleşir (Şekil 5.11 ve 5.12).

Cumhuriyet Meydanındaki Gazi Heykeli 1932 yılında heykeltıraş Canonica tarafından yapılmıştır. Cumhuriyet Meydanı, 1930'lu yılların İzmir'inde en önemli mekanlardan biridir. Tüm törenlerin yapıldığı meydan Cumhuriyet İzmir'inin sembolü haline gelmiştir (Serçe 2003).

Şekil 5.12: Cumhuriyet Meydanı,1930

Şekil 5.13: Cumhuriyet Meydanı, 2015

Kaynak:Başgelen N., “Bir Zamanlar İzmir”

Kent merkezinin önemli meydanlarından biri olan Cumhuriyet meydanı kentin denize açılan bir kapısı, kentlinin toplandığı bir araya geldiği siyasi bir buluşma noktasıdır. Çevresindeki yapılar ve genel formu itibariyle kapalı meydan gibi görünen Cumhuriyet Meydanı biçimi itibariyle yarım daire şeklindedir. Trafiğin meydanın çevresini dolaşıyor olması, bağlanan yolların ışımsal bağlanması ve odak noktasında bulunan Gazi Heykeli'nin tarihi dokuyu temsil etmesi itibariyle kullanıcıları çeken bir meydana sahiptir.

5.4 GÜNDOĞDU MEYDANI

Kordonboyu inşa edildiği 19. yüzyıldan beri, ticaretle içeriklenen fiziksel bir ihtiyacı karşılamanın yanı sıra, kentlilere sunduğu yaşamsal olanaklarla da İzmir kentini tanımlayan en önemli mekanlardan biri olmuştur (Şekil 5.13)(Kayın 2006, s.76).

1922 yangınına kadar devam eden süreçte kordon boyu büyük ölçüde kentin ticari işlevlerini üstlenmiş durumdadır. Kordonboyunun renkli yaşamı 1922 yangınıyla kesintiye uğramıştır. 1922 yangınından sonra rıhtım her ne kadar canlılığını yitirmiş olsa da kentin yeniden toparlanma çalışmalarının da katkısıyla kentsel ölçekte içeriği kısmen farklılaşarak da olsa sürmüştür. 1965 ve 1991 yılları arasındaki dönemde gerçekleşen iki önemli gelişme, ticari aktivitenin Alsancak Limanına kaydırılması ve kıyının yüksek bloklarla dolması Kordonboyu'nun mekansal yapısını önemli ölçüde değiştirmiştir. 1991 yılına gelindiğinde Bornova hızlı yolunu Çeşme Otoyoluna bağlayan altı izli yol projesinin hayata geçirilmesi için Alsancak Limanı ile Cumhuriyet Meydanı arasında kalan 1.5 km uzunluğunda ve 80-120 m genişliğindeki bir alanda kıyı doldurma

çalışması tamamlanmıştır. Ancak ilerleyen süreçte otoyol projesinin iptali ile birlikte kordon boyu günümüzdeki halini almıştır. Gündoğdu Meydanı bu gelişmelerden sonra Kordonboyu'nun bir kamusal açık alan olarak kentliye kazandırılması yolunda gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda oluşmuştur.

Şekil 5.14: Gündoğdu Meydanı, 2015

Kaynak: www.izmir.bel.tr

Meydan Alsancak Limanı ile Cumhuriyet Meydanını Bağlayan Kordonboyu'nun ortasında yer almaktadır. Meydanın ortasında 2004 yılında yapılan 'Cumhuriyetin Kazandırdıkları' adını taşıyan otuz üç metrelik anıt-heykel yer almaktadır. Biçim itibarıyla daire tipi meydan, şekil itibarıyla da çekerdeksel meydandır.

5.5 BASMANE-MONTRÖ-LOZAN MEYDANLARI

Basmane, Montrö ve Lozan Meydanı bölgelerinin taşıt trafiği açısından yoğun kullanımı sebebiyle otopark ve yaya tahsis düzenlemelerinden yoksun meydanlardır. Bu meydanlar, birçok ulaşım bağlantılarının, geniş caddelerin kesişim noktasında yer alması, yaya sirkülasyonunun yollarla engellenmesi ve taşıt trafiğinin merkezinde kalmaları sebebiyle daha çok bir kavşak ve düğüm noktası niteliğindedir. Kent

merkezinde yer alan en büyük yeşil alan olanKültürpark'ın kente açıldığı kapılar bu meydanlardan kente dağılmaktadır.

Şekil 5.15: Basmene Meydanı

Kaynak: www.izmir.bel.tr

Basmene Meydanı (Şekil 5.15), Mürselpaşa Bulvarı, Anafartalar Caddesi, Gazi Bulvarı, Hürriyet bulvarı ve Dr. Refik Saydam Bulvarı'nın kesişim noktasında bir trafik meydanı olarak yer almaktadır. Kuzey ve kuzey doğusunu Kültürpark çevrelerken güney doğusunda Konak Belediyesi yer almaktadır. Basmene Meydanı Dr. Refik Saydam Bulvarı ile Montrö Meydanı'na, Gazi Bulvarı ile de Kordon'a bağlanmaktadır.

Şekil 5.16: Montrö Meydanı

Kaynak: www.izmir.bel.tr

Montrö Meydanı (Şekil 5.16), Dr. Refik Saydam Bulvarı, Şair Eşraf Bulvarı, ve Şehit Nevres Bulvarı'nın kesiştiği noktada bir trafik meydanı olarak yer almaktadır. Meydanın doğusunda Kültürpark, kuzey batısında ise İzmir Atatürk lisesi bulunmaktadır. Montrö Meydanı Dr. Refik Saydam Bulvarı ile Basmene Meydanı'na, Şair Eşref Bulvarı ile

Lozan Meydanı'na ve Şehit Nevres Bulvarı ile de Cumhuriyet Meydanı ve Kordon'a bağlanmaktadır.

Şekil 5.16: Lozan Meydanı

Kaynak:www.izmir.bel.tr

Lozan Meydanı (Şekil 5.16), Şair Eşref Bulvarı, Plevne Bulvarı ve Vasıf Çınar Bulvarı'nın kesiştiği notada bir trafik meydanı olarak bulunmaktadır. Meydanın doğu ve güney doğusunda Kültürpark yer alırken güney batısında İzmir Atatürk Lisesi bulunmaktadır. Lozan Meydanı Vasıf Çınar Şair Eşref Bulvarı ile Montrö Meydanı'na, Vasıf Çınar Bulvarı ile Kordon'a ve Plevne Bulvarı ile de Gündoğdu Meydanı ve Kordon'a bağlanmaktadır.

6. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

İzmir meydanları meydan tasarım ilkelerine, konumuna, kuşatılmışlığına, işlevselliğine göre irdelenmiştir.

Nüfus artışı ve ekonomik nedenlerden dolayı diğer büyük şehirlerde olduğu gibi İzmirde göç almış ve tarih boyunca bu problem artarak devam etmiştir. Göç problemi kentlerde yaşayanların profiline değişmesine sebep olmakta ve kültürel alışkanlıkların devamlılığını sağlayabilmek konusunda sorun yaşanmaktadır. Alışkanlıklar insanların yaşadıkları kentlerle dolayısıyla meydanlarla ilişkisi kurmasını sağlamaktadır. Bu bağın kurulamaması ile kültürel birikim diğer kuşaklara aktarılamamaktadır ve kentlerin kimliksizleşme süreci böylece doğmaktadır.

İzmirde kent meydanları düzenlenirken kent kültürü, tarihi ve kent kimliği gözetilmeden tasarlanmış ve mekanlar mimari bütünlükten uzaklaşmaktadır. Kent imajı korunamamaktadır. Meydan tasarımlarında kullanılan kentsel objeler modernleşme adı altında kente özgün ve tarihi ile bir uyum gözetilmeden kullanılmaktadır. Oysaki kentin prestij ve imaj projeleri olan meydanlar tasarlanırken yapılacak yerin hinterlandı, mevcut mimari dokusu, iklimi, tarihi, kültürü gibi değerler göz önüne alınarak yapılan planlamalar daha başarılı olacaktır.

Kentlerde yaşanan yoğun yapılaşma sebebiyle doğal alanlara olan ihtiyaç artmaktadır. Meydanların nitelik kazanması için sınırlarının ve işlevlerinin belli olması gerekmektedir Bu sebeple İzmir ili kıyı şeridinde olması nedeniyle coğrafi konumunu avantaja çevirecek tasarımlar yapmalıdır. Kıyı alanlarının canlandırılması ile bu alanların kullanımı artacak ve bu meydanların kente kazandırılması sağlanacaktır. İzmir ilinin simgesi durumunda olan iskele meydanları buldukları doku ile uyumlu şekilde gelişmelerini sağlayacak ve kent kimliğinin korunması sağlanacaktır.

İzmir kent meydanları bugün birçok metropolde olduğu gibi araç ve yayalar için sadece gelip geçilecek bir yer olmakla birlikte kamusal kullanımdan uzaklaşmış mekanlardır. Tarihinde kentin merkezinde olup canlı bir yaşama tanıklık eden İzmir meydanları,

kamusal kullanıma özendirilecek şekilde düzenleme yapılmaması nedeniyle eski canlılığını kaybetmişlerdir. Kent kimliğinin ve tarihi meydanlarının sürekliliğinin devamı için aidiyetlik bağının güçlendirilmesi gerekmektedir. Yaşayanların kentin kültürel özelliklerini ve tarihini tanınmasıyla, içinde yaşadığı mekanlar farklı anlamlar taşıyacak ve meydanları benimsemesiyle kentlilik bilinci artacaktır. Bu bağın güçlü olması ile mekanın benimsenmesi sağlanacaktır. Bu sebeple meydanlar rahat ve güvenli, araç- yaya trafiğini ayırıştırarak yaya kullanımına teşvik edici yönde düzenlenmelidir.

Çalışmanın konusu olan İzmir ili meydanlarının fonksiyonel olarak kullanılabilmesi için bahsedilen örnekler ve ölçüler eşliğinde kıyı kenti olması özelliği de kullanılarak kentlinin birey olma bilinci desteklenmeli kapalı alışveriş merkezlerinden çıkıp meydanlarda sosyalleşmeleri ihtiyaçlarını karşılamaları için meydan tasarımları yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Aksoy, Y., 1986. *Bir kent bir insan*. İstanbul: Nejat Eczacıbaşı Yayınları

Keleş, R., 1980. *Kent bilim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Keleş, R., 2002. *Kentleşme politikaları*. Ankara: İmge Kitabevi

Lynch, K., 1973. *Kent imgesi*. 7. Baskı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Moughtin, C., 1992 *Urban design: street and square*. Boston: Architectural Press

Kostof, S., 1991, *The City Shaped; Urban Patterns and Meanings Through History*.

London: Phaidon Press

Krier, R., 1979. *Urban Space, Academy Editions*. London: Phaidon Press

Sitte C., 1965. *City planning according to artistic principles*. London: Phaidon Press

Zucker, P., 1959. *Town and Square From Agora to the Village Green*. New York:

Colombia University Press

Sürekli Yayınlar

- Eyüce, Ö., 2000. Meydanlar. *Ege Mimarlık* (2000/2-34).
- Hacıhasanoğlu, I. ve Hacıhasanoğlu, O., 1995. “Mimari ve kentsel kimlik venedik örneği”. *Yapı Dergisi* (158).
- İlkay, Y., 2008. Kızılay Meydanı'nın Politik- Sembolik Anlamı. *Mülkiye Dergisi* (261).
- Kaftancı, G., 2000. Avrupa'dan Örneklerle Meydan Kavramına Bir Yaklaşım. *Ege Mimarlık Dergisi* (2000/2-34).
- Karaman, A., 1989. Kentsel Tasarımda Biçimlenme İlkeleri. *Yapı Endüstri Merkezi Sanat Mimarlığı Dergisi* (79).
- Oktay, D., 2007. Kentsel kimlik ve canlılık bağlamında meydanlar: kuzey kıbrıs'ta bir meydana bakış. *Mimarlık dergisi sayı* (334).
- Souici, B., Kılınçaslan, T., 2005. İletişim Teknolojisindeki Değişimin Kent Açık Mekanına Etkisi. *İTÜ Dergisi* (A-1).
- Suher, H., 1998. Kent planlama sürecinde kent meydanlarının yeri ve işlevi. *Peyzaj Mimarlığı dergisi* (4).
- Tönük, S., Barkul, Ö., 1999. Piazza, plaza, square, meidan, meydan. *Ege Mimarlık Dergisi* (1999/2-30).
- Tümer, G., 2000. Kentler, binalar, insanlar, olaylar, meydanlar. *Ege Mimarlık Dergisi* (2000/2-34).
- Türel, Y., Sönmez, E.M., 2006. İlk çağlardan günümüze anadolu'da açık mekanın evrimi. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi* (2006/3).
- Vardar, A., 1990. Meydansız kentler. *Planlama Dergisi* (3-4).
- Yücel, G.F., 2006. Kamusal açık mekanlarda donatı elemanlarının kullanımı. *Ege Mimarlık Dergisi* (2006/4- 59).
- Zengel, R., 2001. Tarih içinde değişen tüketim mekanları. *Ege Mimarlık Dergisi* (2001/4-40).
- Zengel, R., 2007. “Dönüştürülmüş” bir meydan: izmir konak meydanı'na analitik bir yaklaşım. *Ege Mimarlık Dergisi* (334).

Diğer Yayınlar

- Albay, A., (2014). Meydan tasarımında estetik boyut. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Beykent Üniversitesi, FBE
- Ataç, E., (2008). Kent, güvenlik ve güvenli kent planlaması; bursa örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, FBE
- Aydın, A., (2006). Kent merkezlerinde meydanların gelişimi “sivas hükümet meydanı örneği”. *Yüksek Lisans Tezi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, FBE
- Aydınlioğlu, Ö., (2014). Kent imajı ve kent imajının ölçümü: (kahramanmaraş kenti imajı üzerine bir araştırma). *Yüksek Lisans Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, SBE
- Bağbaşı, G., (2010). İstanbul kent meydanlarının peyzaj mimarlığı ilkeleri açısından irdelenmesi: sultanahmet, beyazıt, taksim, beşiktaş, ortaköy meydanı örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Bartın: Bartın Üniversitesi, FBE
- Bilgehan, G., (2006). Kentsel meydanların dönüşümü. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE
- Burcu, T., (2014). Kent surlarının kent dokusu ve kentsel yaşamla etkileşimi: galata kent surları örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, FBE
- Çetindağ, K., (2007). Işık ve renk kullanımının mekan algılamasına etkisi üzerine bir araştırma (sultanahmet meydanı örneği). *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, FBE
- Çınar, S., (1994). Kentsel alanlarda mekan organizasyonu ve Beyazıt çevresinin irdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi FBE.
- Çöl, Ş., (1998). Kentlerimizde Kimlik Sorunu ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek için Bir Yöntem Denemesi. *Doktora Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, FBE.
- Erel, B., (2007). Kentsel açık alan kavramı bağlamında iskele meydanlarının incelenmesi, istanbul örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, FBE
- Günel, F.E., (2008). Kent imajı ve kentsel doku bağlamında çanakkale kent merkezinin irdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, FBE

- Hasan, T., (2012). Kent meydanı ile kent kimliği ilişkisi üsküdar meydanı örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmar Üniversitesi, SBE
- Hatami, M., (2013). Tarihi kent merkezlerinin koruma sorunları, urmiye tarihi kent merkezi üzerine bir araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, FBE
- Işık, A.N., (2013). Meydan mekanlarının malatya örneğinde incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, FBE
- İçyer, A., (2010). Marka kent oluşturma açısından stratejik kent yönetimi. *Yüksek Lisans Tezi*. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, SBE
- İlgar, E., (2008). Kent kimliği ve kentsel değişimin kent kimliği boyutu: eskişehir örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, FBE
- İnceoğlu, M., (2007). Kentsel açık mekanların kalite açısından değerlendirilmesine yönelik bir yaklaşım: istanbul meydanlarının incelenmesi. *Doktora Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi FBE.
- Kır, İ., (2009). Kent meydanlarının kent kimliği üzerine etkileri; izmir örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi FBE.
- Malkoç, E., (2008). Kamusal dış mekanlarda kullanım sürecinde değerlendirme (ksd): izmir konak meydanı ve yakın çevresi örneği. *Doktora Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi, FBE
- Özcan, B., (2009). Sürdürülebilir kent meydanları ve roma piazza navona örneğinde incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, SBE
- Öztürk, A.A., (2009). Kentsel kamusal alan olarak meydanlar: mekanla ve yaşamla kurduğu ilişki. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, FBE
- Öztürk, A., (2012). Bir yerleşim birimi olarak kent anlayışında yeni politika: yükselen değer olarak “yavaş kent “(citta slow). *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi, SBE
- Sala, İ., (2009). Geçmişten günümüze meydan tasarımında, yönetimdel farklılığın etkileri; tiran örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, FBE
- Semerci, F., (2008). Kentsel tasarım gereklilikleri açısından beyazıt meydanı örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, FBE
- Sertkaya, İ., (2011). Kent meydanları: adana 5 ocak meydanı örneği üzerine bir irdeleme. *Yüksek Lisans Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi, FBE

- Şahin, B.E., (2006). Meydanların kentsel yasama katkısı üzerine bir inceleme: bursa örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, FBE
- Şan, D.Ç., (2010). Kent surlarının kent dokusu ve kentsel yaşamla etkileşimi: galata kent surları örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi, SBE
- Tayşi, Ş.E., (2006). İstanbul tarihi yarımada meydanlarının oluşumunu etkileyen çevresel faktörler ve meydanların mimari kurgusu. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, FBE
- Tibet, M.D., (2005). 19. yüzyıldan günümüz dönemine izmir’de yaşanan sosyal, ekonomik değişimler çerçevesinde konak meydanı’nın geçirdiği evrelerin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, FBE
- Uzun, H., (2010). Tarihi kent merkezleri ulaşım ilişkilerinin koruma bağlamında değerlendirilmesi izmir tarihi kent merkezi örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, FBE
- Yalçın, A., (2011). Taksim meydanı ve çevresinin bir kamusal alan olarak tüm kullanıcılara yönelik erişilebilirliğinin irdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, FBE
- Yazar, B.Ş., (2006). İzmir turan’da bölgesiyle bütünleşen meydan tasarımı. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, FBE
- Yıldız, A., (2007). Tarihsel birikime sahip kentsel açık alanların dinamizmi - istanbul kent örneği; beyazıt meydanı, sultanahmet meydanı ve taksim meydanı. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, FBE
- Yurttaşen, D., (2014). Küreselleşme ile dönüşen kentsel mekan ve kentlilik imgesi: izmir örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi, SBE
- Zeren, H.E., (2011). Marka kent oluşturma bağlamında stratejik kent yönetimi: karaman kenti için bir model önerisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Malatya: İnönü Üniversitesi, SBE